

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

BAKALaura DARBS

**SASKAŅOTAS DARBĪBAS JĒDZIENS LATVIJAS UN EIROPAS
SAVIENĪBAS KONKURENCES TIESĪBĀS**

Pilna laika klātienes nodaļas
3.kursa, 6.semestra studente
Ance Drīksne
St. apl. nr. ad12092

Zinātniskais vadītājs:
Asoc. Prof. Kristīne Dupate

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Godīga konkurence – mērķis, kura vārdā valstiskā līmenī tiek ierobežotas līguma slēgšanas tiesības. Mērķis, kura līmenis nav tikai nacionāls un kura sasniegšanai uzraudzības kompetence ir sadalīta starp nacionālajām un Eiropas Savienības institūcijām.

Konkurences padome, veicot nacionālo uzraudzību Latvijā, ir atbildīga par normatīvo aktu piemērošanu – kā nacionālo, tā Eiropas Savienības. Aizliegta vienošanās ir viens no smagākajiem konkurences tiesību pārkāpumiem un saskaņota darbība – viens no veidiem, kā tā tiek panākta. Administratīvie akti, ar kuriem Konkurences Padomes uzliek naudas sodu par aizliegtu vienošanos, gandrīz vienmēr tiek pārsūdzēti. Tiesa tos negrozītus atstāj 98% gadījumu. Tas norāda, ka konkurences tiesības ir gana sarežģītas un niansētas, bet tas nemaina apstākli, ka tirgus dalībniekam tās ir saistošas visā tā saimnieciskajā darbībā. Un tieši saskaņota darbība, kurai ir visplašākais tvērums, ir tas vienošanās veids, kuru institūcijai visprecīzāk jāpierāda, bet tirgus dalībniekam – pašam jāuzmanās, lai nekļūtu par aizliegtas vienošanās dalībnieku.

Bakalaura darba mērķis ir noteikt saskaņotas darbības pazīmes un Eiropas Savienības prakses nozīmi nacionālo institūciju darbībā, tās pierādot.

Atslēgas vārdi: saskaņota darbība, aizliegta vienošanās, godīga konkurence, Konkurences padome, Eiropas Komisija.

ANNOTATION

The necessity to ensure Fair Competition justifies the implementation by Government of certain restrictions on freedom of contract. In order to secure Fair competition, the responsibility of ensuring that appropriate rules and regulations are established and implemented is divided between European and national institutions. For example, The Latvian Competition Council, being the national supervisor of fair competition practices, applies both Latvian and European Union law.

Competition Law defines various offences which may be identified – one of the most serious violations would be the making of a prohibited agreement - one of the three means of doing this would be to engage in Concerted Practice.

In reality, such monetary fines imposed on those alleged to be parties to a prohibited agreement are almost always challenged before the court with as many of 98% of litigants not succeeding in their appeals against the sanctions initially imposed. Indeed such outcomes might readily lead to the conclusion that Competition Law might be seen as a subject of such complexity and detail that the lay person might be understandably confused as to its scope, effect and enforcement.

Nevertheless, all who participate in the market are bound by the rules of Competition Law which apply to practically all economic activity.

Concerted Practice, one of the identified means of creating a prohibited agreement, has the widest scope. The investigating and enforcing institution has to be very thorough in proving the existence of concerted practice but that does not absolve any participant from his obligation to ensure that he does not take part in such activity, whether knowingly or not.

The objective of this thesis is to explain the scope and definition of the term “concerted practice” and the application of European Court of Justice case law when applying competition law.

Key words: concerted practice, prohibited agreement, fair competition, Competition Council, European Commission.

SATURS

IEVADS	5
1. SASKAŅOTA DARBĪBA KĀ VIENOŠANĀS	7
2. SASKAŅOTAS DARBĪBAS NODALĪŠANA NO LĪGUMA UN LĒMUMA.....	10
2.1. Līgums	11
2.2. Lēmumi	12
2.3. Saskaņota darbība	13
3. NACIONĀLO UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU MIJIEDARBĪBA KONKURENCES TIESĪBĀS	16
4. SASKAŅOTAS DARBĪBAS JĒDZIENA ATTĪSTĪBA.....	20
4.1. Imperial Chemical Industries LTD v. Commission of the European Communities (<i>Dyestuffs</i> lieta)	20
4.2. Suiker Unie and others v. Commission (<i>Suiker Unie</i> lieta)	25
4.3. DSM NV v. Commission (<i>Polypropylene</i> lieta)	26
4.4. Ahlstorm v. Commission (<i>Woodpulp</i> lieta)	27
4.4.1. LESD 101. panta jurisdikcija	28
4.4.2. Saskaņotas darbības prezumpcija	32
5. SASKAŅOTAS DARBĪBAS PIERĀDĪŠANA	33
5.1. Institūcijas	33
5.2. Pierādīšanas pienākums	34
5.3. Saskaņotas darbības pierādījumi	34
6. ATBILDĪBA PAR PIESAISTĪTO PERSONU DARBĪBĀM.....	39
KOPSAVILKUMS.....	43
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS.....	44

IEVADS

Konkurences tiesību nozīmi nevar pārvērtēt. Globalizācijas un tirdzniecības attīstības laikmetā, kad valstu robežas kļūst arvien virtuālākas, un preces tirgus aug, kamēr patērētājam tiek piedāvātas neskaitāmas izvēles, ekonomika caur patērētāja darbībām tiek ietekmēta kā nacionālā, tā starptautiskā līmenī. Konkurence kā dabiska sacensība tirgus apstākļos ir optimālākais ekonomiskais risinājums patērētāja un ražotāja attiecībās, kurās katram ir savas intereses.

Ekonomiskās brīvības, kuras bauda kā patērētāji, tā ražotāji, pamatā nostiprinātas jau valstu konstitūcijās. Līgumu slēgšanas brīvība ir neatņemama cilvēka tiesība, bet – leģitīmi ierobežojama. Valsts šīs tiesības ierobežo vairākos veidos: gan nosakot minimālo algu, gan rīcībspējas priekšnoteikumus, tā arī regulējot patērētāju aizsardzības tiesības un godīgu konkurenci.

Jau 1950. gadā Šūmana deklarācija, kā pirmais nopietnais atskaites punkts Eiropas ekonomiskās integrācijas vēsturē,¹ *inter alia* ierobežoja konspirācijas konkurentu vidū, jo deklarācijas svarīgs mērķis bija ražotāju produktivitātes maksimizēšana, ko var sasniegt tikai tad, ja starp konkurentiem reāli pastāv konkurence.²

Konkurences regulēšanas ekonomiskais mērķis saglabājās arī 1957. gadā, kad parakstītais Eiropas Ekonomiskās kopienas dibināšanas līgums³ Eiropas integrācijas principu, kas tika iedibināts Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgumā, attiecināja arī uz vispārīgo ekonomisko sadarbību, pirmo reizi parādoties pantiem, kas bija veltīti tieši godīgas konkurences nodrošināšanai dalībvalstu starpā.⁴

Šobrīd spēkā esošais regulējums, ko ieviesusi arī Latvija, saskaņojot tiesību aktus, ir Līguma par Eiropas Savienības darbību⁵ (turpmāk – LESD) 101. un 102. pants, kā arī Eiropas Padomes regulas par to piemērošanu.

Konkurences uzraudzība notiek kā starpvalstu līmenī, tā nacionālā. Latvijā to veic Konkurences Padome, piemērojot Konkurences likumu⁶ (turpmāk – KL), kā arī LESD normas.

¹ Autoru kolektīvs Ševes K., Bukas A., Gailīša K., Strazdiņa Ģ. Zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 36.lpp.

² D Chiriță A. A Legal-Historical Review of the EU Competition Rules. British Institute of International and Comparative Law: 2014, p.289.

³ The Treaty of Rome, March 25, 1957 Pieejams:

http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]

⁴ Autoru kolektīvs Ševes K., Bukas A., Gailīša K., Strazdiņa Ģ. Zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 38.lpp.

⁵ Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 2012.gada 26.oktobrī, C 236/47.

⁶ Konkurences likums, LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001.gada 23.oktobris, Nr.151.

Aizliegtas vienošanās konkurentu starpā ir smagi konkurences tiesību pārkāpumi. Un viens no veidiem, kā tās tiek panāktas, ir saskaņota darbība. Līdzās līgumiem un lēmumiem, kas ir pārējie divi veidi, saskaņota darbība nav ierobežota ar juridiski saistošas vienošanās pazīmēm. Saskaņota darbība ir jēdziens, kas jādefinē tik plaši, lai aptvertu cilvēku izdomu, bet ne tik, lai tirgus dalībniekam, saprātīgi interpretējot to, nebūtu skaidras savas rīcības leģitimitātes robežas.

Darbā autore saskaņotas darbības jēdzienu ierobežo ar horizontālu vienošanos, nepievēršoties saskaņotām darbībām, kas izpaužas starp dažādu līmeņu tirgus dalībniekiem un arī ir sodāmas.

Konkurences tiesības Latvijā ir attīstības posmā. Konkurences padome joprojām savā darbībā ievērojamus resursus novirza pētījumiem, kuri koncentrētā veidā atbildētu uz problēmjautājumiem, kas rodas, darbojoties kā vienam no posmiem, dalībvalstu savstarpējā godīgas konkurences politikā. Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) judikatūra ir krietni vien tālāk attīstījusi LESD konkurences tiesību normu piemērošanu. Tādēļ viens no darba mērķiem ir definēt Latvijas institūciju – Konkurences padomes un tiesu – attiecības ar EST judikatūru. Proti, vai tās ir fakultatīvas vai obligātas, un kāda ir šo attiecību faktiskā izpausme.

Lai sasniegtu mērķi, darbā tiks aplūkoti nozīmīgākie EST spriedumi, kas ir attīstījuši saskaņotas darbības jēdziena izpratni, un tas, kā un vai attiecīgos spriedumus savos lēmumos ir implementējušas Konkurences padome vai Latvijas tiesas.

Otrs darba mērķis ir, apvienojot normatīvos aktus, tiesu praksi un doktrīnu, noteikt saskaņotas darbības jēdziena tvērumu, nosakot tā pazīmes un nodalot to no pārējiem aizliegtās vienošanās veidiem.

1. SASKAŅOTA DARBĪBA KĀ VIENOŠANĀS

Lai saprastu saskaņotas darbības jēdzienu un to, kādēļ tas ir atsevišķi izdalīts kā vienošanās veids, jāaplūko vienošanās izpratni vispār. Jāatzīst, ka normatīvais regulējums bez tā piemērošanas fona nav uzskatāms par pašsaprotamu un bez iedziļināšanās precīzi uztveramu.

KL pirmais pants, kas definē likumā lietotos terminus, 11. punktā min saskaņotu darbību kā vienu no vienošanās veidiem: *vienošanās – divu vai vairāku tirgus dalībnieku līgums vai saskaņota darbība, kurā tirgus dalībnieki piedalās, kā arī lēmums, ko pieņēmusi reģistrēta vai neregistrēta tirgus dalībnieku apvienība (asociācija, savienība u. tml.) vai tās amatpersona.* KL atsevišķi neskaidro jēdziena “vienošanās” juridisko dabu.

KL 11. panta pirmā daļa noteic, ka *ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā [..].*

Tā kā saskaņota darbība KL izpratnē ir viens no vienošanās veidiem tā ir jānodala no līguma un lēmuma kā vienošanās veida uzņēmumu starpā. Bet pirms tam jāsaprot, kā saskaņotas darbības koncepts atbilst vienošanās izpratnei.

Jau pats vārds „vienošanās” norāda uz pušu akceptu kādā jautājumā, kurā notikusi informācijas aprīte un pieņemti savstarpēji saistīti lēmumi tālākai rīcībai (darbībai vai bezdarbībai). Bet šis apzīmējums atzīstams par maldinošu, kā atzinusi Eiropas Komisija (turpmāk - Komisija), saskaņotu darbību gadījumā nav jāpierāda, ka konkurentu starpā pati vienošanās ir notikusi, proti, pietiekami ir ar savu darbību samazināt neskaidrību par savu turpmāko uzvedību tirgū.⁷

KL ir piemērojams arī tirgus dalībnieku sadarbībai, kura tiek sasniegta ar daudz neformālākas sapratnes palīdzību un to sauc par saskaņotu darbību. Tādējādi vienošanās ir arī jebkurā citādā formā panākta un īstenota sadarbība starp konkurentiem, kuras ietvaros notiek apmaiņa ar informāciju par cenām vai to veidošanās noteikumiem, jo šāda darbība pēc sava mērķa ir vērsta uz konkurences mazināšanu starp tiem, t.i., kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu starp konkurentiem.⁸

Kas nozīmē, ka saskaņota darbība var nebūt vienošanās šī vārda formālā izpratnē. Arī, apskatot KL 11. panta 1. daļā noteikto konkurences tiesību pārkāpumu – aizliegtu vienošanos

⁷ Eiropas Savienības Tiesas 1975.gada 16.decembra spriedums apvienotajās lietās Nr. C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111,113, un 114/73, 173.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

⁸ Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24, 39.punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

– saskaņotas darbības jāaplūko abstrahējoties no vienošanās formālās izpratnes. Aizliegta vienošanās kā viens no smagākajiem konkurences tiesību pārkāpumiem konstatējama un atzīstama par spēkā neesošu kopš tās noslēgšanas brīža, ja saskaņotās darbības „mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā”. Jāpiezīmē, ka vārdi „mērķis” un „sekas” nav lietoti kumulatīvi, lai būtu konstatējams konkurences tiesību pārkāpums. Pietiek, ka pastāv viens no tiem. Tādēļ tirgus dalībnieka darbība, lai to atzītu par saskaņotu un arī aizliegtu, ir rūpīgi jāvērtē. Un pašiem tirgus dalībniekiem ir jābūt informētiem par to, cik tālu viņu darbības, kas nav uzskatāmas par klasisku vienošanos, ir ar likumu aizliegtas. Šo divu terminu šķietami ciešā saistība, kas noved pie to nepareizas tulkošanas – pierādījumi tam atrodami arī uzņēmumu paskaidrojumos Konkurences padomei.⁹

Kā atzinusi Konkurences padome, lai tirgus dalībnieku darbībās konstatētu saskaņotu darbību, jāizpildās konkrētiem nosacījumiem:

- 1) starp tirgus dalībniekiem ir jābūt vienprātībai, ar ko apzināti ir aizstāta konkurence;
- 2) saskaņai starp tirgus dalībniekiem nav jābūt sasniegtai verbāli un to var būt izraisījuši tieši vai netieši kontakti starp karteļa vienošanās dalībniekiem.¹⁰

Šie nosacījumi neparedz vienošanos ar juridiskām sekām, kas, gadījumā, ja tās priekšmets nebūtu prettiesisks, būtu spēkā.

Konkurences likuma mērķis un konkurences tiesību mērķis vispār ir aizsargāt brīvu un godīgu konkurenci sabiedrības interesēs. Saskaņota darbība, izpildoties šiem nosacījumiem, nonāk pretrunā ar godīgas konkurences noteikumu, ka katram tirgus dalībniekam ir neatkarīgi jānosaka politika, kuru tas plāno realizēt tirgū.¹¹

Termini „saskaņota darbība”, „līgums” un „lēmums”, kuri minēti Konkurences likuma pirmanjā pantā, ir grūti nošķirami, jo bieži var pārklāties un to uzdevums ir aptvert pēc iespējas plašāku aizliegtu darbību loku, kurām ir vienāds raksturs un kuru vienīgā atšķirība ir forma, kādā šī darbība izpaužas.¹² Grūti nošķirami, bet atšķirīgi, visu trīs jēdzieni tomēr atrodas zem viena – vienošanās.

Lai pietuvinātos pareizai izpratnei par saskaņotas darbības kā vienošanās jēdzienu, tas arī jānorobežo no citu tiesību nozaru izpratni par to, kāds ir termina saturs un kādā kontekstā tas

⁹ Piemēram: Konkurences padomes 2013. gada 24. maija lēmums lietā Nr.E02-24, 61. punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015. gada 10. aprīlī]

¹⁰ Konkurences padomes 2013. gada 24. maija lēmums lietā Nr.E02-24, 40. punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015. gada 10. aprīlī]

¹¹ Eiropas Savienības Tiesas 1975. gada 16. decembra spriedums apvienotajās lietās Nr. C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111, 113, un 114/73 Cooperative Vereniging „Suiker Unie” UA and others v Commission 161. punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN> [aplūkots 2015. gada 1. aprīlī]

¹² Eiropas Savienības Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedums lietā Nr.C-49/92P, 131. paragrāfs. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0049&from=EN> [aplūkots: 2015. gada 10. maijā]

būtu interpretējams. Nav nekas neparasts, ka termins „vienošanās” automātiski tiek sasaistīti ar civiltiesiskām attiecībām. Bet jāatceras, ka, piemērojot KL 11. pantu, jau ir runa par tiesību pārkāpumu. Kā zināms, civiltiesības nepieļauj prettiesisku vienošanās priekšmetu. Tāpat Civillikuma mērķis atšķiras no Konkurences likuma mērķa. Konkurences padome ir norādījusi uz KL minēto terminu „līgums / saskaņota darbība” juridisko dabu. Lietā par aizliegtas vienošanās pārkāpumu, vienojoties par tirgus sadali elektropreču ražotāju starpā¹³ KP ir skaidrojusi, ka „attiecgajiem terminiem KL 11.panta un LESD 101. panta kontekstā ir pilnīgi cits tiesiskais saturs nekā līguma jēdzienam civiltiesībās un ka būtu juridiski nepareizi vērtēt līguma / saskaņotas darbības definīciju, neņemot vērā KL 11.panta pirmās daļas vai LESD 101. panta pirmās daļas jēgu un mērķi”. Attiecīgo skaidrojumu Konkurences padome pauž, atspēkojot pušu paskaidrojumus, kuros norādīts, ka „vienošanās” KL izpratnē nav notikusi, jo nav bijusi divpusēja gribas izpausme.¹⁴ Uz vienošanās civiltiesisko izpausmi uzņēmums savā paskaidrojumā tādejādi atsaucies nepareizi.

Līgums no saskaņotas darbības ir norobežots, jo, kā atzinusi Eiropas Komisija, tā galvenā pazīme ir vismaz divu tirgus dalībnieku abpusēja gribas izpausme.¹⁵

Tāpat uz saskaņotās darbības atšķirīgo darbu norāda LESD 101. panta uzbūve, kas otrajā daļā kā spēkā neesošus no pieņemšanas brīža atzīst vien līgumus un lēmumus, neminot saskaņotu darbību, no kā izriet, ka nevar atzīt par spēkā neesošu to, kam no paša sākuma nav bijušas subjektīvās tiesības būt spēkā.

Tātad jāsecina, ka:

- saskaņota darbība ir kā vienošanās veids, bet ne vienmēr tās sastāvā ir vienošanās vārda formālā izpratnē;
- saskaņota darbība kā vienošanās KL izpratnē jātulko atrauti no vienošanās izpratnes civiltiesiskās attiecībās.

LESD 101. panta uzbūve neietver jēdzienu “vienošanās”. Pats, nosaucot visas trīs darbības, kas ir aizliegtas un nesaderīgas ar iekšējo tirgu - *nolīgumi uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumi un saskaņotas darbības* – nenovieto tās zem viena jēdziena, kurš jātulko atšķirīgi no vārda formālās un civiltiesiskās izpratnes.

¹³ Konkurences padomes 2009.gada 30.oktobra lēmums lietā Nr.E02-40, 51.lpp. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/etXXDpJoa4.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

¹⁴ Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24, 61.punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

¹⁵ Vispārējās Tiesas spriedums lietā Nr.T-41/96, 62.paragrāfs. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db390d147fbc8a4339b962bbec5ca9ac6f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbxb0?text=&docid=103820&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=995078> [aplūkots: 2015. gada 10.maijā]

2. SASKAŅOTAS DARBĪBAS NODALĪŠANA NO LĪGUMA UN LĒMUMA

Aizliegtas vienošanās jēdziens ietver trīs tās veidus – līgums, lēmums un saskaņota darbība. Iepriekšējā nodaļā apskatīts, kā interpretējama saskaņota darbība vertikāli – daļa no plašāka jēdziena. Nākamajā solī tā jānošķir no tai blakus esošajiem jēdzieniem.

Tāpat kā KL, arī LESD 101.pants paredz trīs veidus, kādā sasniedzama aizliegta vienošanās

LESD 101. pants, kas attiecas uz aizliegtām vienošanām, to nosaka kā nesaderīgu ar iekšējo tirgu līdz ar uzņēmumu nolīgumiem un uzņēmumu apvienību lēmumiem: *(1)Turpmāk norādītais ir aizliegts kā nesaderīgs ar iekšējo tirgu: visi nolīgumi uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumi un saskaņotas darbības, kas var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm un kuru mērķis vai sekas ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci iekšējā tirgū [..]; (2)Visi nolīgumi vai lēmumi, kas ir aizliegti saskaņā ar šo pantu, automātiski nav spēkā.*

Lai konstatētu LESD 101. panta vai KL 11. panta pirmās daļas pārkāpumu, jāizpildās nosacījumiem:

- 1) tiesiskais sastāvs – sadarbības forma starp vairākiem uzņēmumiem;
- 2) ekonomiskās sekas – konkurences ierobežojums;
- 3) jurisdikcija – ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm (ja piemēro tikai LESD normas).¹⁶

Pirmā nosacījuma tvērums ir atkarīgs no vienošanās veidu interpretācijas. Tādēļ ir svarīgi, lai tie aptvertu maksimāli plašu sadarbības loku. Ir skaidrs, ka rīcība, kas konkrētajās normās atzīta par aizliegtu, nav individuāla, bet ietver tieši “sadarbību”. Trīs dažādie sadarbības koncepti ir mēģinājums aptvert visas sadarbības formas. Komisijas un EST uzdevums ir šo konceptu papildīšana ar saturu. Un, lai gan tvērumam jābūt plašam, tas nedrīkst būt pārāk plašs, lai neaizliegtu arī tādu uzņēmuma darbību, kuras pamatā ir neatkarīgi pieņemti lēmumi dalībai tirgū.¹⁷

¹⁶ Petit N. Agreements, Decisions of Associations of Undertakings and Concerted Practices. Presentation, University of Liege. Pieejams:

https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.droit.ulg.ac.be%2Ffileadmin%2FIEJE%2FPdf%2FNPEtit_Agreements.pdf&ei=UwRZVbXMHMMyZsAGs4IHwDg&usq=AFQjCNF061CbDo3_IseiX2yoAN66aqbnxg&sig2=GsXgifKR_s_Q0aWQ3DaYUMwQ [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]

¹⁷ A. Jones B. Surfin. EU Competition Law. Text, Cases, Materials. Fourth edition. Oxford University Press, Oxford: 2011, p.142.

Interpretējot “vienošanos”, kas ir aizliegta konkurences tiesībās, ir jānorobežojas no vienošanās formālās dabas – tā joprojām par tādu uzskatāma arī gadījumos, kad, piemēram, tā nav parakstīta vai pat ir izbeigusies. Izšķirošais apstāklis ir uzņēmumu faktiskā darbība tirgū – vai tā atbilst vienošanās nosacījumiem.¹⁸

2.1. Līgums

Līguma jēdziena saturs ir salīdzinoši šaurāks nekā saskaņotai darbībai, jo tas tiek ierobežots ar saskaņīgu gribas izteikumu (*concurrency of wills*). Klasiska līguma definīcija, kas atbilst aizliegtas vienošanās konceptam, atrodamā EST spriedumā lietā *Bayer AG v. Commission*¹⁹. Tiesa norādīja, ka līgums nozīmē tā subjektīvā elementa, kas raksturo līguma būtību, esamību. Proti, tirgus dalībnieku saskaņīgo gribu panākt konkrētu rezultātu, ieviest konkrētus noteikumus tālākai darbībai vai vienoties par darbības politiku. Ņemot vērā, ka tieši saskaņīgais gribas izteikums ir līguma pamatā, to no saskaņotas darbības atšķir tas, ka tā konstatēšanā attiecīgai institūcijai ir pienākums pierādīt, ka šādi gribas izteikumi ir notikuši. Kā norādīts *Bayer AG v. Commission* lietā, formai nav nozīmes. Kā līguma piemērus var minēt “džentelmeņu venošanās”, pārdošanas standarta noteikumus, tos asociāciju noteikumus, kas ir uzņēmumu akceptēti kā juridiski saistoši, arī līgumus, kas noslēgti, lai izbeigtu strīdus, piemēram, par firmas zīmju lietošanas ierobežojumu.²⁰ Arī apstāklis, ka līgums atbilst nacionālajām tiesību normām vai pat ir balstīts uz tām (*encouraged by national law*), kā arī noslēgts ar nacionālo institūciju akceptu, nav attaisnojums, lai nepiemērotu LESD 101. pantu.²¹

Padome, konstatējot tāda līguma esamību, kas aizliegts KL 11. panta pirmās daļas tvērumā, atzinusi atsevišķus rakstiski noslēgtu līgumu punktus par konkurenci kropļojošiem. Piemēram, lietā Nr.E02-45²² Padome sodījusi mājdzīvnieku barības izplatītāju par tās piegādes tipveida līgumā ietvertu nosacījumu, kas ierobežoja sadarbības partneru tiesības brīvi noteikt tālākpārdošanas cenu. Citā lietā Padome soda uzņēmumus par lauksaimniecības tehnikas

¹⁸ D. Pāvila J. Jerņeva. Eiropas Kopienų konkurences tiesības Jurista vārds 2007.gada 8.maijs, Nr.19.

¹⁹ Vispārējās Tiesas spriedums lietā Nr.T-41/96, 62.paragrāfs. Pieejams:

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db390d147fbc8a4339b962bbec5ca9ac6f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbxb0?text=&docid=103820&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=995078> [aplūkots: 2015. gada 10.maijā]

²⁰ A. Jones B. Surfin. EU Competition Law. Text, Cases, Materials. Fourth edition. Oxford University Press 2011, p.142.

²¹ Turpat, p.143.

²² Konkurences padomes 2012.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr.E02-45. Pieejams: www.kp.gov.lv/files/pdf/hDdtMpqn7.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

pārdošanas cenu saskaņošanu, kas izriet no savstarpēji noslēgtā Sadarbības līguma.²³ Šajos pārkāpumos līguma esamību pierāda tā fiziskā esamība, tādēļ soda piemērošanas pamatojumā Padome galvenokārt koncentrējas uz noteikumu iespējamo ietekmi uz konkurenci, jo apstiprinošā gadījumā, kā Padome atzīst abos minētajos lēmumos, šādi līgumu noteikumi automātiski uzskatāmi par pārkāpumu.

Jānorāda, ka gadījumi, kad institūcijas aizliegtas vienošanās statusu piešķir līgumiem, ir retāki nekā tie, kad aizliegtu vienošanos pierāda caur saskaņotu darbību esamību. Tirgus dalībnieki ir ieinteresēti sekot līdz konkurences tiesību attīstībai gan leģitīmu, gan ne tik leģitīmu iemeslu vadīti. Ir jānošķir gadījumi, kad uzņēmums pieļauj konkurences noteikumu pārkāpumus savas nekompetences dēļ un kad – apzināti. Tam nav nekādas juridiskas ietekmes uz soda piemērošanu, bet tas atspoguļojas veidā, kā tiek panāktas aizliegtas vienošanās. Proti, apzinoties savas darbības nelikumību, neviens nav ieinteresēts tai atstāt evidentus pierādījumus. Bet tie, kas savu rīcību tirgū realizē godīgi, rūpēsies par to, lai to darbības (līgumi) nenonāktu pretrunā ar konkurences tiesībām. Tādēļ, konkurences tiesībām attīstoties, iespējams, aizliegtas vienošanās, kas klasificējamas kā līgumi, pamazām izzudīs. Un tajā brīdī būs īpaši nozīmīgi spēt pierādīt saskaņotas darbības esamību.

2.2. Lēmumi

Uzņēmumu asociācijas, apvienības, biedrības tiek dibinātas ar leģitīmu mērķi – attīstīt industriju. Bet konkurences tiesību kontekstā šīs apvienības vienmēr tiks aplūkotas caur riska faktoru. Cilvēcīgi kārdinoši ir izmantot situāciju, kura citādi varētu arī nerasties. Kā izteicies Adams Smits, skotu filozofs: “Viena tirgus dalībnieki reti sanāk kopā jautrībai, bet sarunas beidzas ar savvērestību pret tautu vai plānā celt cenas.”²⁴ Viņš atzīst, ka šādas tikšanās nemaz nevar ierobežot ar likumu, kurš būtu realizējams vai taisnīgs. Bet tajā pašā laikā likums nedrīkst tādās iedrošināt vai noteikt par nepieciešamām.

Pēdējais skaļais gadījums, kad Konkurences Padome pievērsās iespējamam konkurences tiesību pārkāpumam, kura pirmsākumi šķietami bija tieši tirgus dalībnieku asociācija, notika vēl pavisam nesen. Kad Saeimā tika gatavots likumprojekts, kura mērķis bija hipotekāro kredīvēšanu padarīt saudzīgāku kredītņēmējiem, Konkurences Padome pievērsās Komerbanku

²³ Konkurences padomes 2011.gada 4.novembra lēmums lietā Nr.E02-70. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/KVjboDpbvv.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

²⁴ Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1775. Pieejams: [http://www.ifaarchive.com/pdf/smith_-_an_inquiry_into_the_nature_and_causes_of_the_wealth_of_nations\[1\].pdf](http://www.ifaarchive.com/pdf/smith_-_an_inquiry_into_the_nature_and_causes_of_the_wealth_of_nations[1].pdf) [aplūkots: 2015.gada 15.aprīlī]

asociācijas paziņojumam, ka likumprojekta pieņemšanas gadījumā ievērojami augs pirmās iemaksas apjoms.

Konkurences padome atsevišķi izvērtēja katras bankas iesniegtos pirmās iemaksas noteikšanas faktorus un atzina, ka tie ir ļoti individuāli un balstīti uz katras bankas identitāti, tādēļ nav saskatāma aizliegta vienošanās. Tomēr Konkurences padomes pārstāve norādīja, ka šāds asociācijas paziņojums ir nekorekts un ka asociācija nekādā gadījumā nedrīkst šādus plānus apspriest biedru starpā.²⁵

Asociāciju loma bieži ir neiztrūkstoša tur, kur atklātas karteļu vienošanās. Īpaši, ja runa ir par karteļiem, kuros ir salīdzinoši daudz dalībnieku, jo asociācija ir vienkāršākais veids, kā koordinēt vairākus dalībniekus, arī pat virs divdesmit pieciem karteļa dalībniekiem.²⁶

Jēdziens ir definēts plaši, lai aptvertu visus gadījumus, ar kādiem asociācija varētu koordinēt biedru rīcību tirgū. Atšķirība tikai, vai tas tiek panākts ar asociācijas rezolūcijām, rekomendācijām, sertificēšanas shēmu darbību vai par pašas asociācijas konstitūciju.²⁷

Ar asociācijas lēmumu jāsaprot arī tādi akti, kuriem pēc būtības nepiemīt juridiski saistošs raksturs, bet kuri ir pieņemtas ar mērķi tās ievērot, vai kuras reāli tiek ievērotas. Lai gan pirmajā brīdī varētu šķist, ka augstāk minētie gadījumi aptverami ar līgumu vai saskaņotu darbību, kā atsevišķos gadījumos arī var būt, iespējama tāda aizliegta vienošanās, kas tehniski nav ne līgums, ne saskaņota darbība. Tādēļ arī asociācijas lēmums ir nodalāms kā atsevišķs vienošanās veids.

2.3. Saskaņota darbība

Lai vieglāk aptvertu, ko tad patiesībā nozīmē saskaņota darbība, juristi iesaka aplūkot Spēļu teoriju (*Game theory*).²⁸ Teorijas pamatā ir spēlētāju uzvedība, kas atkarīga no pārējiem spēlētājiem. Piemēram, ja pirms spēles dalībnieki sanāk kopā un vienojas par kopīgu taktiku, ir runa par līgumu kā aizliegtu vienošanos (*cooperative game*). Citādāk ir gadījumos, kad šāda veida vienošanās nenotiek (*non-cooperative game*). Šajā gadījumā jāiedomājas spēle, kurā

²⁵Pirmās iemaksas apjoms bankām jānosaka individuāli. Konkurences padomes 2015.gada 11.marta preses relīze. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/lv/aktualitates/384-pirmas-iemaksas-apjoms-bankam-janosaka-individuali> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]

²⁶ Jones A., Surfin B. EU Competition Law. Text, Cases and Materials. Fourth edition. Oxford University Press, Oxford: 2011, p.168.

²⁷ Turpat.

²⁸ Piemēram: Atiyas I., Gurkaynak G. Article for presentation to the “4th Symposium on Recent Developments in Competition Law”, Erciyes University,. Presumption of Concerted Practice: A Legal and Economic Analysis, Erciyes University: 7th of April 2006. Pieejams: <http://myweb.sabanciuniv.edu/izak/files/2008/10/atiyas-gurkaynak-concerted-practice-may-2006.pdf> [aplūkots 2015.gada 10.maijā]; C. Harding, J. Joshua. Regulating Cartels in Europe, Oxford University Press, Oxford: 2010, p.156.

spēlētāji zina, ka katra spēlētāja sliktākā (neveiksmīgākā) iespējamā uzvedība ir ignorēt pārējo spēlētāju uzvedību. Galu galā, formāli nevienojoties, spēlētāji kādā brīdī, reaģējot uz apstākļiem, kļūdoties un mēģinot sāks darboties tā, it kā šāda vienošanās būtu tikusi panākta

Teorijas pielietošana var noderēt gan soda piemērotājam, gan iespējamā pārkāpumā iesaistītajam tirgus dalībniekam. Jo, pierādot tirgus struktūru kā šādas “vienošanās” sasniegšanas veicinošu apstākli, piemēram, oligopoliskā tirgus struktūrā, paralēlā uzvedība nav automātiski uzskatāma par saskaņotu darbību.

Interesanti kļūst brīdī, kad tirgus nav kā veicinošs apstāklis “intuitīvi” pieņemtiem lēmumiem. Un spēlētāji pirms spēles nav tieši vienojušies. Šo aizliegto vienošanos sektoru aizņem saskaņotas darbības. Plašs jēdziens, lai aptvertu visu neformālo, jo ir runa par likuma pārkāpumiem, kuri tiek izdarīti tik daudz veidos, cik tālu vien sniedzas cilvēka izdoma. Tādēļ saskaņotu darbību raksturo nevis forma, bet pazīmes.

Saskaņotas darbības no līgumu un lēmumu atšķirīgo dabu var secināt arī no LESD 101. panta uzbūves. Proti, panta pirmā daļa saskaņotas darbības līdžās nolīgumiem un lēmumiem, kas kropļo konkurenci, atzīst par aizliegtām un nesaderīgām ar iekšējo tirgo. Panta otrā daļa, savukārt, noteic, ka “visi nolīgumi vai lēmumi, kas ir aizliegti saskaņā ar šo pantu, automātiski nav spēkā.” Tā nepiemin saskaņotu darbību. Tas gan nenorāda uz to, ka saskaņota darbība tiktu atzīta par, iespējams, spēkā esošu, bet gan to, ka tai iztrūkst tāda svarīga elementa kā juridiski saistoša spēka *per se*. Analogiski – iestāde neatbild uz lūgumiem, kurus personai nav subjektīvo tiesību lūgt. Un tā nav identiska situācija tai, kad iestāde argumentēti atsaka lūgumu, kad personai šīs subjektīvās tiesības ir pastāvējušas.

Spēkā nav ne LESD 101. panta tvērumā esošas nolīgums, ne lēmums, ne saskaņota darbība. Bet saskaņotu darbību atsevišķi nevar atzīt par spēkā neesošu, izpildoties kādiem apstākļiem, jo tai nepiemīt juridiski saistošs raksturs – tā nerada ne tiesības, ne pienākumus. Arī Vispārējā tiesa ir atzinusi, ka LESD 101. panta otrā daļa piemērojama gadījumos, kad vispār var runāt par no vienošanās izrietošām juridiskām sekām.²⁹

Mērķis, atsevišķi LESD 101. pantā nodalot saskaņotas darbības, ir aptvert tos veidus, kādos tirgus dalībnieki sasniedz aizliegtu vienošanos, nevienojoties par konkrētu rīcību³⁰, bet radot sev izdevīgākus tirgus apstākļus, jo ir mazinājusies neziņa par konkurenta turpmāko rīcību, kuru normāla tirgus apstākļos ir jānosaka patstāvīgi.

Kā atzinusi Konkurences padome, lai tirgus dalībnieku darbībās konstatētu saskaņotu darbību, jāizpildās konkrētiem nosacījumiem:

²⁹ Eiropas Savienības Vispārējās Tiesas 2002.gada 20.marta spriedums lietā Nr.T-9/99. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47208&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=28986> [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]

³⁰ Korah V. Cases and Materials on EC Competition Law. Third Edition, Oxford, Hart Publishing: 2006, p.348.

- 1) starp tirgus dalībniekiem ir jābūt vienprātībai, ar ko apzināti ir aizstāta konkurence;
- 2) saskaņai starp tirgus dalībniekiem nav jābūt sasniegtai verbāli un to var būt izraisījuši tieši vai netieši kontakti starp karteļa vienošanās dalībniekiem.³¹

Vienprātībai šajā gadījumā nenozīmējot obligātu akceptētu darbības plānu, bet veselīgu konkurenci ierobežojošu tālākās rīcības neziņas iztrūkumu.

Saskaņotas darbības pierādīšana tiks aplūkota tālāk darbā.

³¹ Piemēram: Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24, 40.punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

3. NACIONĀLO UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU MIJIEDARBĪBA KONKURENCES TIESĪBĀS

2001. gada 4. oktobrī Latvijā tika pieņemts Konkurences likums, kas apjomīgo grozījumu dēļ izteica jaunā redakcijā novecojušo 1997. gada 16. jūnija Konkurences likumu. Apjomīgo grozījumu galvenais iemesls, kā minēts jaunā likuma anotācijā³², ir nepilnību novēršana, kas rodas, saskaņojot Latvijas konkurences tiesību regulējumu ar Eiropas Savienības attiecīgajām tiesību normām. Latvijas pienākums šo divu sistēmu normu harmonizēšanai izriet no 1995. gada 12. jūnijā Luksemburgā parakstītā Eiropas Līguma par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses³³ 69. un 70. panta, kas paredz Latvijas apņemšanos savas tiesību normas pēc iespējas pietuvināt Eiropas Savienības regulējumam. Konkurences tiesības ir viena no 70. pantā atsevišķi uzsvērtajām nozarēm, uz kurām „likumu tuvināšana jo sevišķi ir attiecināma”, lai panāktu Latvijas ekonomisko integrāciju Eiropas Savienībā.

Tāpat Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnešu kolēģija savā rīcības sēdes lēmumā, kurā nolemj uzdot prejudiciālu jautājumu Eiropas Savienības Tiesai par Konkurences likuma normu piemērošanu, norāda uz šo nacionālo normu nesaraucamo saistību ar Eiropas Savienības regulējumu. Kolēģija norāda, ka, ņemot vērā iepriekšējā rindkopā minētos argumentus un faktu, ka Konkurences likuma 11. panta pirmā daļa, atskaitot norādi par vienošanās ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, ir būtībā analogiska LESD 101. panta pirmajam punktam. Tādejādi kolēģija secina, ka aizliegtas vienošanās izpratnei gan Konkurences likums, gan LESD konkrētais pants „noteic vienādu tiesisko ietvaru”.³⁴

EST un Eiropas Komisija lēmumos ietvertās prakses un LESD 101. panta interpretāciju piemērošanas nozīmīgumu konkurences pārkāpumu izvērtēšanā Latvijā tiesas uzsvērušas vairākkārt: gan Administratīvā apgabaltiesa³⁵, gan Senāts.³⁶

³² Likumprojekts “Konkurences likums”. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0804_0 [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

³³ Eiropas līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses, 1995.gada 12.jūnijs. Pieejams: http://tmp.am.gov.lv/data/file/l/01_Eiropas_Ligums_txt.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

³⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 13.novembra rīcības sēdes lēmums Nr.C-542/14-1, 8.punkts, nav publicēts.

³⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 5.aprīļa spriedums lietā Nr.A43014911, 9.punkts. Pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/e02-66_kaims_2011.pdf; arī 2010.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr.A43000209, 10.punkts pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2008_e02-60.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

³⁶ Piemēram: Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 29.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-234/2009. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/06_2009/29_06_2009/AL_AT_290609_SKA-234_2009.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]; Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-344/2008. Pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2004_e02-88.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

Atsevišķas pieminēšanas vērts ir arī 2004. gada Konkurences Padomes lēmums “Balticovo” lietā,³⁷ kurā Konkurences Padome vēl pirms iestāšanās Eiropas Savienībā, atsaucās uz EK lēmumu *Polypoprylene* lietā.³⁸ Lai sodītu olu ražotājus par konkurences pārkāpumu, kas izpaudās kā kopīga olu cenu paaugstināšana neilgi pirms Lieldienām, Konkurences Padome, izmantojot savas tiesības, pirmo reizi definēja saskaņotu darbību saskaņā ar Eiropas Savienības regulējumu. Tādejādi vienošanās, kas nav noslēgta rakstiski, bet panākta ar “daudz neformālākas sapratnes palīdzību”, ir konkurences tiesību pārkāpums. Argumentācijā, kādēļ EST prakse ir piemērojama konkrētā lietā un laikā, Konkurences Padome norādīja apstākli, ka “Konkurences likuma normas ir saskaņotas ar Eiropas Savienības regulējošiem aktiem”.

Eiropas Savienības tiesībām konkurences jomā piemīt tieša piemērojamība. Proti, to regulējošie LESD panti dalībvalstij ir automātiski saistoši no pievienošanās ES brīža, neatkarīgi, vai tie tiek ieviesti arī nacionālajās tiesībās. LESD, kurā iekļauts attiecīgais 101. pants par aizliegtām vienošanām, ir primārs tiesību akts, kas ir viens no trīs līgumiem ES darbības pamatā. Līguma tiešā piemērojamība, kas pirmo reizi tika atzīta 1963. gada EST spriedumā *Van Gend & Loos*.³⁹ Prasītājs lietā bija privātpersona – Nīderlandes uzņēmums, kas uzskatīja, ka Nīderlande ir pārkāpusi LESD 30. pantu, pretēji līgumā noteiktajam, paaugstinot muitas nodevas. Līdzās ar sprieduma iedibinātajiem kritērijiem par līguma atsevišķu pantu tiešo iedarbību, tiesa līguma tiešo piemērojamību nosauca par svarīgu instrumentu, lai sasniegtu mērķus, ar kādiem tikusi dibināta Eiropas Savienība. Ar šo spriedumu Eiropas Savienības tiesības sāka savu attīstību jaunā virzienā – mainījās izpratne par šo tiesību lomu suverēnu valstu tiesībās. Proti, tiesa nošķīra ES tiesības no starptautiskajām publiskajām tiesībām, pirmajām nosakot konstitucionāla līmeņa pieeju. Tiesību vienotas izpratnes un piemērošanas nekoncekvenci nacionālā līmenī norādot kā Eiropas Savienības vājo punktu.⁴⁰

EST judikatūra pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā⁴¹ tiek minēta 15. panta ceturtajā daļā. Tā noteic Latvijas tiesu un iestāžu pienākumu “ņemt vērā” EST judikatūru, piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas. Likuma grozījumu anotācijā minēts, ka “notikušas izmaiņas Latvijas tiesību sistēmā” un ka sakarā ar

³⁷ Konkurences padomes 2004.gada 20.decembra lēmums lietā Nr.E02-88. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/DNQOTiqUXP.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

³⁸ Eiropas Savienības Tiesas 1999.gada 8.jūlija spriedums lietā Nr.C-49/92P, 131.parágrāfs. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0049&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

³⁹ Eiropas Savienības Tiesas 1963.gada 5.februāra spriedums lietā Nr.C-26/62. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61962CJ0026&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁴⁰ Rasmussen M. Revolutionizing European Law: A History of the Van Gend en Loos judgment. *International Journal of Constitutional Law*, 2014, Nr.12(1), p.136-163. Pieejams: <http://icon.oxfordjournals.org/content/12/1/136.full#sec-7> [aplūkots 2015.gada 10.maijā]

⁴¹ Administratīvā procesa likums, LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001.gada 14.novembris, Nr.164.

iestāšanos Eiropas Savienībā tiesībpiemērotāju līmenī nepieciešami jauni tiesību normu kolīziju novēršanas principi.”⁴² “Ņemt vērā” nenozīmē tiesas vai iestādes pienākumu automātiskai precedentu piemērošanai, bet uzliek rāmjus interpretācijai, kas nedrīkst būt pretrunā EST judikatūrai, balstoties uz nacionālo tiesību normu interpretāciju.

Uz to norādījusi arī Eiropas Kopienu tiesa (tagad – Eiropas Savienības tiesa) Volkswagen lietā⁴³ - izņēmumi, kas tiktu pieļauti, balstoties uz nacionālajām tiesībām, grautu Savienības attiecīgās tiesības, radot nekonekventu normu piemērošanu.

Jautājums par to, cik nacionālā tiesa vai iestāde ir ierobežota ar EST judikatūru, varētu rasties, aplūkojot LESD 101. panta tvērumu – tas atšķiras no KL 11. panta. Proti, LESD 101. pants attiecas vienīgi un aizliegtām vienošanām, kas ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm. Pantu juridiskā uzbūve līdz šim apstāklim ir praktiski identiska.

Ņemot vērā šī darba pētījuma objektu, kas ir saskaņotas darbības, jāsecina, ka pantu dažāda tvērums neietekmē EST judikatūras piemērošanu pētāmajos jautājumos, jo saskaņotas darbības radītā konkurences kropļojuma skartais tirgus nav juridiski nozīmīgs, pierādot uzņēmumu savstarpējās darbības. Šajā gadījumā ir runa par atsevišķu uzņēmumu, neatkarīgi no to atrašanās valsts, darbību izvērtējumu. Principā Konkurences padome ir deleģēta veikt godīgas konkurences uzrauga darbības nacionālajā līmenī, izdodot administratīvos aktus, kamēr šo pašu funkciju tikai Eiropas Savienības līmenī veic Komisija. Te gan jāpiebilst, ka nacionāla līmeņa konkurences tiesību piemērotājs atsevišķos gadījumos var piemērot vienīgi LESD normas, bet tikai tad, ja pārkāpumā nav iesaistītas vairāk par trīs dalībvalstīm un ja ir ietekmēta tirdzniecība starp dalībvalstīm. Šāda precedenta Latvijā vēl nav, bet attiecīgajā situācijā institūcija darbotos tāpat kā Komisija, tādejādi EST judikatūrai kļūstot automātiski saistošai.

LESD 101. un 102. panta piemērošanai 2002. gadā Eiropas Padome atsevišķi izdeva regulu Nr. 1/2003⁴⁴ (turpmāk – Regula) - “Par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā” (tagad – Līguma 101. un 102. pants). Regula uzsver vienotu konkurences tiesību piemērošanas svarīgumu dalībvalstu vidū, kā arī nacionālo tiesu un iestāžu pienākumu piemērot attiecīgās LESD normas, kad iespējama pārkāpums var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm. Attiecībā uz gadījumiem, kad iespējamajam pārkāpumam nav ietekmes uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, Regulas preambulas 8. punktā uzsver, ka “līgumu, lēmumu un saskaņotu darbību jēdzieni ir autonomi to Eiropas Savienības konkurences tiesību

⁴² Likumprojekts “Grozījumi Administratīvā procesa likumā” 2004. gada 1.februārī. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0565_0 [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁴³ Eiropas Savienības Tiesas 1995.gada 24.oktobra spriedums lietā Nr.C-266/93. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61993CJ0266&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁴⁴ Eiropas Padomes 2002.gada 16.decembra regula Nr.1/2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0001&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 3.aprīlī]

aktu jēdzieni, kas attiecas uz uzņēmumu rīcības koordināciju tirgū.” Ar to saprotot, ka nacionālās institūcijas, piemērojot nacionālās normas, šajos gadījumos ar Regulu netiek ierobežotas piemērot stingrākus noteikumus iekšējā tirgus dalībnieka vienpusējai rīcībai.

Citādāka situācija novērojama, piemērojot KL darbībām, kas veiktas vēl pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā. Piemēram, *Kempmayer Media*⁴⁵ lietā, kurā Konkurences padome piemēroja sodu par aizliegtu vertikālu vienošanos, nav atrodama neviena atsauce uz EST praksi. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments spriedumā⁴⁶ pretēji kasatora iebildumiem, norādīja, ka, izvērtējot apstākļus, kas notika pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, EST judikatūras piemērošana ir iestādes tiesības, nevis pienākums.

Tātad jāsecina, ka Latvijas institūcijas, vērtējot gadījumus, kas ir notikuši pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, ir saistītas ar EST judikatūru, piemērojot arī KL normas. Tas izriet no Latvijas pienākuma kā dalībvalstij harmonizēt nacionālo tiesību normas ar Eiropas Savienības normām, no Administratīvā procesa likuma normām, kā arī EST paustajām atziņām.

Autore uzskata, ka Eiropas Savienības judikatūras piemērošana līdzās institūcijas pienākumam ir arī nenovērtējams tiesību avots, kas palīdz tulkot praktiski identiski no LESD pārņemtās KL normas. Visi darbā aplūkoti Konkurences padomes lēmumi, kuri pieņemti pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, satur atsauces uz EST praksi. Tas ir novērtējams solis godīgas konkurences attīstībā kā nacionālā, tā dalībvalstu līmenī.

⁴⁵ Konkurences padomes 2004.gada 7.jūnija lēmums lietā Nr.E02-45. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/n585EemVmO.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁴⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 1.jūnija spriedums lietā SKA – 149, 11.1.punkts. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/n585EemVmO.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

4. SASKAŅOTAS DARBĪBAS JĒDZIENA ATTĪSTĪBA

Konkurences tiesību pārkāpuma pierādīšana, neatkarīgi no tā, vai tai ir ietekme uz starpvalstu tirdzniecību vai nav, lielā mērā ir atkarīga tieši no tā, cik plaša ir jēdziena “saskaņota darbība” izpratne. Zem šī jēdziena ir jāsavieto viss, kas bez evidentiem pierādījumiem, bieži vien rūpīgi slēpts, ir uzņēmumu sadarbības gadījumā kropļojis veselīgu konkurenci, tādejādi kaitējot patērētājam un ekonomikai. Tā kā definīcija šim jēdzienam, kā arī pazīmes, nekur normatīvajos aktos nav dota, atbilde uz to ir jāmeklē jēdziena piemērošanā. Eiropas Savienībā saskaņotas darbības pierādīšana attīstās līdzī laika, iezīmējot svarīgākos spriedumus un lēmumus, uz kuriem institūcijas atsaucas vēl šodien.

Atrast vienotu, noslēgtu pierādījumu sistēmu, kurai jāizpildās, lai konstatētu saskaņotu darbību, nav iespējams. Tādēļ katrs gadījums ir jāvērtē individuāli, vadoties no judikatūras, kurai attīstoties un kuru apgūstot ir iespējams vērtēt pierādījumu smagumu, tiem pretnostatot paralēlas uzvedības iespējamību, reaģējot uz tirgus izmaiņām. Bet tas nenozīmē, ka nav iespējams noteikt pazīmes darbībai, kura tās iedarbības kontekstā atzīstama par konkurenci kropļojošu.

Tālāk tiks apskatīti nozīmīgākie EST spriedumi, kas skar saskaņotas darbības jēdziena attīstību. Tie parāda, kā laika gaitā jēdziens tiek papildīts ar saturu, kā arī noteiktas tā robežas. Reizēm kritizēti, šie spriedumi un to atziņas visbiežāk parādās Konkurences padomes lēmumos, kuros uzņēmumus soda par saskaņotām darbībām.

4.1. Imperial Chemical Industries LTD v. Commission of the European Communities (*Dyestuffs lieta*)⁴⁷

Konkurences tiesībās plašāk pazīstama kā *Dyestuffs* lieta. Tā tika uzsākta pēc tam, kad laika posmā no 1964. līdz 1967. gadam desmit uzņēmumu, kas nodarbojās ar krāsvielu ražošanu, paralēli pacēla cenas. Komisija pēc tam, kad bija saņēmusi informāciju no vairāku dalībvalstu industriju (auduma ražotāju, ādas apstrādes, iespiešanas) pārstāvjiem, veica izmeklēšanu sešās dalībvalstīs, kurās darbojās iespējamajā pārkāpumā iesaistītie uzņēmumi – Vācijā, Luksenburgā, Itālijā, Francijā, Šveicē un Lielbritānijā. Komisija, veicot izmeklēšanu noskaidroja trīs periodus, kad uzņēmēji paralēli pacēluši krāsvielu cenas:

⁴⁷ Eiropas Savienības Tiesas 1972.gada 14.jūlija spriedums lietā Nr.C 48/69. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61969CJ0048&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

1) 1964. gadā laikā no 7. līdz 20. janvārim par 15% tika paceltas cenas, ar izņēmumiem dažās kategorijās, uz anilīna bāzes ražotām krāsvielām. Šis cenu kāpums skāra Itāliju, Nīderlandi, Luksemburgu un Beļģiju;

2) 1965. gadā, 1. janvārī tāds pats krāsvielu cenu kāpums skāra arī Vāciju. Papildus tam, tajā pašā dienā ražotāji gan Vācijā, gan pirmajā cenu kāpuma skartajās valstīs par 10% pacēla cenu tām uz anilīna bāzes ražotajām krāsvielu kategorijām, kuras neskāra pirmais cenu kāpums;

3) 1967. gada 16. oktobrī gandrīz visi ražotāji par 8% paaugstināja visu krāsvielu cenas Vācijā, Nīderlandē, Beļģijā un Luksemburgā, toties Francijā – par 12%. Itāliju šis cenu kāpums neskāra.

Komisija saskatīja iespējamu LESD pārkāpumu – aizliegtas vienošanās, kas izpaudās kā saskaņotas darbības, vienlaicīgi paaugstinot cenas bez attaisnojoša iemesla.

Tā kā aizliegtas vienošanās pierādīšanas pienākums gulstas uz institūciju pleciem, iesaistītajiem uzņēmumiem ir jāpierāda, ka paralēlā uzvedība nav konkurences tiesību pārkāpums, proti, ka tai ir loģisks, ekonomiski pamatots iemesls. Komisijai savukārt ir rūpīgi jāizvērtē uzņēmumu paskaidrojumi, jo jebkuras šaubas ir jātulko par labu privātpersonai.

Svarīgs apstāklis ir tas, ka ražotāji uzskatāmi par oligopoliska tirgus dalībniekiem. Oligopola gadījumā uzņēmumam ir vieglāk pierādīt paralēlas uzvedības leģitimitāti, ņemot vērā nelielo skaitu konkrētā tirgus spēlētāju. Tādos apstākļos, mainoties situācijai tirgū, uzņēmums darīs visu, lai reaģētu uz izmaiņām pēc iespējas ātrāk, jo neliels skaits tirgus dalībnieku nozīmē, ka uzņēmumu ietekmē arī pārējo tirgus dalībnieku lēmumi, reaģējot uz ārējiem apstākļiem. Šāds tirgus modelis, lai tajā izdzīvotu, paredz uzņēmuma pastāvīgu konkurentu novērošanu un reakciju uz tā darbībām un lēmumiem. Tik sensitīvā tirgus modelī jābūt nošķirt, kurā brīdī šī ciešā līdzdarbošanās ir sodāma – konkurenci kropļojoša.

Oligopola tirgus īpatnības kā attaisnojošu iemeslu minēja arī uzņēmumi, sniedzot paskaidrojumus Komisijai Krāsvielu lietā. Paskaidrojumā tika norādīts, ka cenu paaugstināšana bija vienīgi atbilde uz tirgū vadošā uzņēmuma cenu celšanu, kas oligopoliskā tirgū ir nekas vairāk kā dabiska reakcija uz faktiskiem apstākļiem, kad uzņēmumi pazīst viens otru un ir informēti par konkurentu cenām. Šajā gadījumā šī cenu pacelšana notika pēc vairākkārtēja cenu samazinājuma, ko uzņēmumi veica individuāli, kā atbildes reakciju citu tirgus spēlētāju piedāvātajām klientam izdevīgākajām cenām. Toties brīdī, kad vadošais uzņēmums pieņem lēmumu cenas paaugstināt, pārējie uzņēmumi var droši pielīdzināt savas cenas tam. Vēl uzņēmumi norādīja, ka viņu interesēs nemaz nav saglabāt iepriekšējo cenu līmeni, jo tādā gadījumā viņi nemaz nebūs spējīgi apmierināt augošo pieprasījumu.

Komisija noraidīja uzņēmumu centienus paralēlās darbības skaidrot ar oligopola specifiku. Tā saskatīja saskaņotu darbību pazīmes, līdz ar to – Līguma pārkāpumu. Savu argumentāciju tā balstīja uz tālāk minētiem pierādījumiem:

- 1) Cenu paaugstinājumu procentu identiskums;
- 2) Cenu paaugstinājuma ļoti tuva (praktiski vienlaicīga) piemērošana;
- 3) Uzkrītoši līdzīgs saturs paziņojumiem, ko uzņēmēji, paziņojot cenu izmaiņas, nosūtīja saviem pārstāvjiem un meitas uzņēmumiem, atsevišķos gadījumos pat saturot identiskas frāzes;
- 4) Uzņēmumi vairākas reizes tikušies kopīgās sanāksmēs, vienā no kurām 1967. gada augustā viens no uzņēmumiem atklāti paziņoja, ka plāno cenas 16. oktobrī par 8%.

Spriedums tika pārsūdzēts EST, kura Komisijas lēmumu neatcēla.

Dyestuffs Spriedums ir kritizēts⁴⁸ par tā argumentācijas trūkumu, norādot, ka tiesa aizliegtas vienošanās statusu paralēlai uzvedībai piemērojusi automātiski. F.A. Manns norāda, ka tiesa, vērtējot saskaņotas darbības eksistenci, nav parādījusi uzskatāmu shēmu, pēc kuras vadīties uzņēmumiem un jurisprudences praktizētājiem, lai to paralēlā uzvedība netiktu traktēta kā aizliegta vienošanās. Raksta autors tiesas argumentāciju sauc par “netveramu un iluzoru”, kritizējot tās izmantotos izteikumus, kuriem ir maza pierādījuma vērtība. Piemēram, “grūti paredzams”, “neticams”, “ticams”. Proti, kad tiesas pienākums ir pierādīt pārkāpumu tā, lai novērstu pamatotas šaubas.

Tiesas argumentācijā neparādās viens no pierādījumiem, uz ko Komisija balstīja savu lēmumu – līdzīgie paziņojumi par cenu izmaiņām, kas tika nosūtīti kompāniju pārstāvjiem. Manns uzdod retorisku jautājumu, vai šī pierādījuma iztrūkums spriedumā nozīmē EST un Komisijas viedokļu atšķirību šajā jautājumā. Atbildot uz šo kritiku, jānorāda, ka EST spriedumā atspēkoja pieteicēja argumentus. Savu aizstāvību pieteicējs balstīja tieši uz tirgus īpatnībām, tādēļ arī EST atsevišķi nerunāja par paziņojumiem, un tas nenozīmē, ka EST šo argumentu neuzskata kā apstākli darbības pierādīšanas pamatā.

EST sprieduma kritika parāda mirkli, kad sāka veidoties saskaņotas darbības izpratne tāda, kāda tā ir mūsdienās. Tiesai paustā kritika, vērtējot uzņēmumu kopīgo sanākumi, kurā viens no uzņēmumiem pārējos informēja par savu lēmumu drīzumā celt cenas par 8% to parāda visspilgtāk. Apstākļi, ka šo informāciju konkrēti paudis tikai viens no pārkāpumā iesaistītajiem uzņēmumiem, bet pārējie nav tam aktīvi piekrituši un apņēmušies rīkoties tāpat, ir uzskatāms

⁴⁸ Piemēram: F. A. Mann *The Dyestuffs Case in the Court of Justice of the European Communities*. *The International and Comparative Law Quarterly*, January 1973 Vol. 22, No. 1, p. 35-50; Korah *V. Competition Law of Britain and the Common Market*. Kluwer Academic Publishers Group, Netherlands: 1982, p.201-202.

piemērs tam, kādēļ LESD 101.pantā šāds jēdziens ir atsevišķi iedalīts. Šis “delikātais” sapratnes veids, kas konkrētajā lietā izpaudās kā reakcija uz izskanējušu informāciju, ir klasiskas saskaņotas darbības piemērs, šodien pierādot konkurences tiesību pārkāpumus. Un tieši *Dyestuffs* lieta bija tā, kurā tiesa norādīja uz neformālu sapratni, kas samazina pārējo tirgus dalībnieku šaubas par subjekta rīcību tirgū – ka tāda ir pamatā saskaņotai darbībai. Lai gan ir nepieciešamas darbības no abām pusēm, proti, nepietiek ar to, ka uzņēmums jauši vai nejauši izpauž informāciju, ko pēc tam izmanto cits konkrētā tirgus dalībnieks, šīs darbības nenozīmē rīcības plāna saskaņošanu vai abpusēju akceptu rīkoties.

Dyestuffs lietā tiesa mēģināja definēt to, ko Amerikas Savienotajās Valstīs (turpmāk – ASV) pazina jau kopš 1939. gada, kad pēc ASV tiesas sprieduma lietā *Interstate v. United States* amerikāņu juristi iepazīna jēdzienu “apzināti paralēla uzvedība” (*conscious parallelism*), kas kalpoja kā Šērmana akta (*Sherman Antitrust Act*) mugurkauls.⁴⁹ Šērmana aktā minētā pārkāpums - “konspirācija” - būtu pielīdzināms aizliegtas vienošanās konceptam ES tiesībās. ASV tiesa noteica, ka konspirācija ir panākama arī bez saskaņotas gribas izteikuma. EST šādu atziņu pirmo reizi attiecīgi izteica tikai 1972. gadā.

Vērtējot pierādījumu kopumu *Dyestuffs* lietā, kā Komisija, tā tiesa darbojās ar relatīvi jaunu konceptu. Aizliegta vienošanās nav prezumējama, tā ir jāpierāda. Un saskaņā ar regulas Nr. 1/2003 2. pantu, pierādīšanas pienākums piekrīt pusei, kas norāda uz iespējamo pārkāpumu. Tiesai bija sarežģīts uzdevums – atīstīt saskaņotas darbības konceptu, bet to darīt tādejādi, lai tai netiktu piedēvēta normas interpretēšana iespējamā pārkāpuma kontekstā, lai to vispār varētu piemērot, bet darīt to atbilstoši ES konkurences tiesībām.

Iepriekš minētie pierādījumi, lai pierādītu, ka tiesa savu lēmumu *Dyestuffs* lietā balsta ne tikai uz ekonomiskajām sekām, bet arī atbilst 101. panta juridiskajam sastāvam, nedrīkst tikt aplūkoti atsevišķi.

Piemērojot atbildību par saskaņotām darbībām, nedarbojas visvienkāršākie matemātikas vienādojumi. Tas, ka viena atsevišķi pierādījuma svars ir, piemēram, 1 un 2, nenozīmē, ka, tos vērtējot kopā, rezultātā iegūsim 3. Iespējams, tas būs 5, jo atsevišķi pierādījuma nozīme mainās brīdī, kad tam tiek blakus nolikti citi pierādījumi. Un likumsakarīgi – jo vairāk atsevišķo pierādījumu, jo grūtāk tos ir atsevišķi un ticami izskaidrot un atspēkot, atsaucoties uz paralēlu uzvedību, kas ne vienmēr uzskatāma par saskaņotu darbību.

Vienlaicīgā cenu paaugstināšana, vienādie paaugstinājuma procenti, kopīgās uzņēmumu sapulces, viss aplūkots aprakstītajos apstākļos, – protams, pirmsšķietami jau norāda uz aizliegtu

⁴⁹ Julian M., Jordan J., Jordan M. Combinations, Concerted Practices and Cartels: Adopting the Concept of Conspiracy in European Community Competition Law Symposium on European Competition Law. Northwestern Journal of International Law & Business, 2004, Nr.647. Pieejams: <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol24/iss3/24/> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

vienošanos. Bet aizliegta tā būs tikai tad, ja vienīgais iespējamais izskaidrojums paralēlajai uzvedībai būs neformāli sasniegta sapratne, ka iesaistītajiem tirgus dalībniekiem tieši tā ir jāīstojas.

Galvenie, bet ne vienīgie iespējamie izskaidrojumi paralēlai uzvedībai ir divi: *price leadership* un tirgus struktūra.⁵⁰

Cenu diktēšana iespējama, ja tirgū ir dalībnieks, kurš atrodas dominējošā stāvoklī. Dominējošais stāvoklis, ja netiek izmantots ļaunprātīgi, nav nekas pretlikumīgs. Šādā konkrētā tirgus “ekosistēmā” ir likumsakarīgi, ka pārējie tirgus dalībnieki adaptējas izmaiņām tirgū, kuras galvenā tirgus dalībnieka statusa dēļ ir praktiski neizbēgamas.

Tirgus struktūra – arguments, kuru aizstāvībai izmantoja *Dyestuffs* lietā, arī var izskaidrot paralēlo uzvedību, tādejādi to izslēdzot no LESD 101(1). panta tvēruma. Proti, tādās atsevišķās tirgus struktūrās, kur tirgus dalībnieki ir savā veidā līdzatkarīgi. Piemēram, oligopoliskā tirgū. Piemēram, *Woodpulp*⁵¹ lietā EST pēc ekspertu grupas atzinuma konstatēja, ka paralēlajai uzvedībai pastāv iespējams izskaidrojums – normāla uzvedība oligopoliska tirgus apstākļos konkrētā tirgū un laika posmā. Atrodot kaut vienu iespējamo skaidrojumu tirgus dalībnieku uzvedībai, tiesa vairs nevar spriedumā pierādīt LESD 101. panta pārkāpumu tādejādi, lai nepastāvētu pamatotas šaubas, ka darbības bijušas saderīgas ar normatīvo regulējumu.

Bet tiesa noraidīja tirgus struktūru kā iespējamo skaidrojumu. Lietā minētie pierādījumi, kas norādīja uz iespējamu aizliegtu vienošanos, ASV pazīstami kā “plus faktori” (*plus factors*). Ar ko jāsaprot pierādījumi, kas attiecīgi ierobežo tirgus dalībnieku iespēju savas darbības pamatot ar oligopoliska tirgus struktūru un pierādīt to likumību⁵². Šie “plus faktori” iedalāmi trīs grupās:

- 1) pārliecinošie fakti (*hard evidence*) – savstarpēja komunikācija, arī bez tiešiem pierādījumiem par to, kas tika nolemts, ja komunikācija bijusi slepena vai ja tai sekojušas paralēlas darbības. Arī, ja notikusi tāda informācijas apmaiņa, no kuras saprātīgi var izsecināt mērķi noteikt cenas;
- 2) paralēlās uzvedības iespējamā nejaušība – kā faktors šajā gadījumā ir nejaušības izvērtējums, proti, vai iespējams, ka šāda situācija ir neatkarīga un spontāna;
- 3) pastāv pierādījumi, ka tirgus struktūra varētu būt sadarbību veicinošs apstāklis.⁵³

⁵⁰ D. Duca. Concerted Practices – Scope and Burden of Proof, 2011.gada 6.saptembris. Pieejams: http://duca-llm.ro/?p=149#_ftn4 [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁵¹ Eiropas Savienības Tiesas 1988.gada 27.septembra spriedums apvienotajās lietās Nr.C-89/85. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5ed612ae-790c-4091-bf05-0a6d7cbd9142.0002.06/DOC_1&format=PDF [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁵² C. Harding, J. Joshua. Regulating Cartels in Europe, Oxford University Press, Oxford: 2010, p.158.

⁵³ Turpat.

Komisijas lēmumā šādi “plus faktori” ir vairāki – sanāksmes Londonā un Bāzelē, kur tika apspriesti cenu jautājumi, vienlaicīgi cenu kāpumu paziņojumi, identiskās frāzes cenu izmaiņu paziņojumos, kas nosūtīti meitas uzņēmumiem. Kā jau iepriekš darbā minēts, EST savā spriedumā nepievērsās identisko paziņojumu nozīmei, kam iemesls bija pietiecināta savā argumentācijā balstīšanās galvenokārt uz tirgus struktūras īpatnībām, tādēļ EST spriedums ir galvenokārt balstīts uz šo argumentu atspēkošanu.

Lieta iezīmēja informācijas apmaiņas lielo nozīmi saskaņotās darbības pamatā un nodalīja to no līguma, balstoties uz galveno pazīmi – nav nepieciešama piekrišana konkrēti rīkoties.

4.2. Suiker Unie and others v. Commission (*Suiker Unie* lieta)⁵⁴

Turpinot aplūkot, kāda ir tālāka saskaņotās darbības izpratnes attīstība, jāapskata *Suiker Unie* lieta, kurā spriedumu EST paziņoja 1975. gadā.

1972. gadā Komisija pēc savas iniciatīvas ierosināja lietu⁵⁵ un sāka izmeklēt iespējamus konkurences pārkāpumus Eiropas Savienības cukura tirgū.

1968. gadā Eiropas Padome izdeva regulu Nr. 1990/67/EEC, ar mērķi regulēt cukura ražošanu – gan nodrošināt industrijas darbiniekiem cilvēcīgu darba apstākļus, gan regulēt saražotā cukura apjomu, lai neveidotos pārprodukcija vai iztrūkums. Noteica ražošanas kvotas un pārdošanas cenas Eiropas Savienībā, lai tās iekšējo cukura tirgu aizsargātu no pasaules tirgus, kurā cukura cena iespējama mazāka.

Atsevišķas valstis, piemēram, Francija un Beļģija, kuru iekšējā tirgū pieprasījums bija mazāks par piedāvājumu, mākslīgi uzturēja augstāku cukura cenu, par kuru to iegādājās valstis, kuras pašas nespēja saražot cukuru pašu spēkiem. Piemēram, Itālija. Komisija lietu uzsāka, ka tās redzeslokā nonāca informācija, ka attiecīgās valstis slēpj cukura patiesos apmērus, tādējādi ceļot tā cenu Eiropas Savienības tirgū.

Lieta ir apjomīga un sarežģīta, ņemot vērā iesaistīto uzņēmumu skaitu (divdesmit), sarežģīto ekonomisko izvērtējumu un faktu daudzumu. Tāpat, kā Komisijai, tā tiesai, bija jāpierāda, ka tik specifiskā tirgū vispār ir iespējama tāda konkurence, uz kuru attiecas LESD 101. panta tvērums. Tā atzina, ka tāda ir iespējama un ka uzņēmumu darbībās saskatāmas karteļa pazīmes.

⁵⁴ Eiropas Savienības Tiesas 1975.gada 16.decembra spriedums apvienotajās lietās Nr. C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111,113, un 114/73, 161.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

⁵⁵ Eiropas Komisijas 1973.gada 2.janvāra lēmums lietā Nr.73/109/EEC. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31973D0109&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

Suiker Unie lieta saskaņotas darbības jēdzienu attīstīja vēl tālāk. EST, papildinot savas atziņas par interpretāciju *Dyestuufts* lietā, koncentrējās uz brīdi, kad komunikācijā starp konkurentiem uzskatāms, ka notikusi saskaņota darbība.

Pieteicēji norādīja, ka, saskaņā ar EST iepriekšējām atziņām, saskaņotas darbības paredz konkrētu rīcības plānu tirgū atklāšanu, lai mazinātu pārējo tirgus dalībnieku neziņu.⁵⁶ Pretējā gadījumā jebkura inteliģenta pielāgošanās tirgum ir uzskatāma par sodāmu saskaņotu darbību.

EST, atbildot uz šo argumentu, norādīja, ka pieteicēja secinājumi ir kļūdaini. Lai gan neatkarīga darbība tirgū neatņem tirgus dalībniekam tiesības gudri pielāgoties esošajai vai gaidāmajai konkurenta rīcībai, ir aizliegta jebkāda veida – kā tieša, tā netieša – komunikācija, kuras mērķis vai sekas ir ietekmēt konkurenta rīcību vai atklāt savējo.⁵⁷

Komisijas rīcībā bija dokumenti, kas pierādīja komunikāciju starp pieteicējiem. Tajos, nevienojoties par konkrētām darbībām vai rīcības plānu, pieteicēji bija ievērojami samazinājuši konkurentu šaubas par savu tālāko rīcību. Tas nonāk pretrunā ar godīgu konkurenci un patērētājs cieš zaudējumus. Jo katra tirgus dalībnieka rīcība tirgū ir jānosaka patstāvīgi.

Un pretēji pieteicēja uzskatam, ka rīcības plāns ir obligāts priekšnosacījums, tiesa pareizi uzskatīja, ka saskaņota darbība konstatējama brīdī, kad tiek mazināta neziņa par konkurenta darbībām, un tas neparedz vienošanos par pārējo konkurentu konkrētu reakciju uz radušos situāciju.

4.3. DSM NV v. Commission (*Polypropylene* lieta)⁵⁸

Tiesas spriedums balstīts uz pieteikumu atcelt Komisijas 1986. gada lēmumu, ar kuru par piedalīšanos kartelī tika sodīti piecpadsmit uzņēmumi.

Šoreiz pieteikumu izskata Vispārējā tiesa (*General Court*), kuras nosaukums līdz Lisabonas līguma noslēgšanai bija Pirmās Instances tiesa (*Court of first Instance*). Tā tika nodibināta 1988. gadā. Eiropas Padome uzskatīja, ka Vispārējā tiesa nepieciešama, lai atvieglotu EST noslogotību, kā arī rūpētos par personu tiesisko interešu aizsardzību pēc iespējas efektīvākiem paņēmieniem. Eiropas Padome Vispārējai tiesai noteica kompetenci –

⁵⁶ Turpat, 172.paragrāfs.

⁵⁷ Eiropas Komisijas 1973.gada 2.janvāra lēmums lietā Nr.73/109/EEC, 174.paragrāfs. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31973D0109&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]

⁵⁸ Eiropas Savienības Tiesas 1999.gada 8.jūlija spriedums lietā Nr.C-49/92P. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0049&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

privātpersonu rosinātās lietas konkurences tiesībās, kā arī jautājumos, kas skāra ogļu un tērauda resursu jautājumus. Galvenokārt – lietas, kas prasīja sarežģītu un ilgu izpēti.⁵⁹

Polypropylene lieta arī deva nozīmīgu pienesumu saskaņotas darbības jēdzienam un pierādījumiem, kas to apstiprina.

Komisija, izmeklējot lietu, atklāja, ka laika periodā no 1977. līdz 1983. gadam uzņēmumi vienojoties noteikuši cenu, kā arī vienojušies par pārdošanas kvotām savā starpā. Komisija izņēma dokumentus – sapulču pierakstus – kas tapuši gan pirms, gan pēc sapulcēm. Neformālajos pierakstos atrodamā informācija par cenu kāpumu sakrita ar iesaistīto uzņēmumu faktisko rīcību.

Bet īpaši jāpievērš uzmanība tam, ka, uzņēmumi, kas piedalījās sapulcēs pasīvi, proti, aktīvi nepiekrītot un pēc tam arī cenas neceļot, netika atbrīvoti no atbildības par dalību kartelī.

EST skatījumā sapulcē paziņotā informācija, lai arī tikai vienpusēja, ir uzskatāma kā akceptēta un vēlākajā saimnieciskajā darbībā implementēta. Protams, šādu apgalvojumu ir grūti atspēkot. Un konkrētais paziņojums arī nav uzskatāms par publisku paziņojumu, lai tam piemērotu publiska paziņojuma statusu un tādā gadījumā informācijas apmaiņu vērtētu pēc tam, ja tiktu konstatēta tai atbilstoša rīcība, kā norādīts Eiropas Padomes paziņojumā.⁶⁰

Spriedums ir svarīgs tiem tirgus dalībniekiem, kuri ir asociāciju biedri. Tas parāda, cik vienkārši ir kļūt par karteļa dalībnieku pret savu gribu. Bet attiecīgi tirgus dalībnieku aizsargā iecietības programma, kas paredz atbrīvojumu no iespējamā soda, pirmajam paziņojot par karteļa darbībām atbildīgajām iestādēm.

4.4. Ahlstorm v. Commission (*Woodpulp* lieta)⁶¹

Vēl viena svarīga lieta, kas iezīmēja saskaņotas darbības jēdziena attīstību, parādot, ka, to pierādot, argumentiem ir jābūt tik pārliecinošiem, lai nepastāvētu iespēja, ka paralēlā uzvedība izskaidrojama ar kaut vai vienu iespējamu alternatīvu – tiesisku – skaidrojumu. Un ka saskaņota darbība nav prezumējama bez tiešiem vai netiešiem pierādījumiem.

⁵⁹ Woude M. The Court of First Instance: The First Three Years. Fordham International Law Journal, 1992 Nr.16(2), p.413. Pieejams: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1342&context=ilj> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁶⁰ Eiropas Padomes 2011.gada 4.novembra Paziņojums. Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem, 63.paragrāfs. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN) [aplūkots: 2015.gada 14.maijā]

⁶¹ Eiropas Savienības Tiesas 1988.gada 27.septembra spriedums apvienotajās lietās Nr.C-89/85. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5ed612ae-790c-4091-bf05-0a6d7cbd9142.0002.06/DOC_1&format=PDF [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

4.4.1. LESD 101. panta jurisdikcija

Izskatot sūdzību par Komisijas piespriesto sodu, tiesai bija jāatbild uz svarīgu jautājumu: proti, vai Komisijas un LESD 101. panta jurisdikcijā ietilpst arī tādi uzņēmumi, kas nav reģistrēti Eiropas Savienībā.

Komisija vērsās pret 43 uzņēmumiem, no kuriem daļa bija reģistrēti ES, daļa ASV un Kanādā. Uzņēmumi nodarbojās ar celulozes ražošanu, ko tālāk izmantoja augstas kvalitātes papīra izgatavošanā.

Ražotājiem bija pieņemta prakse celulozes cenas paziņot pirms katra gada ceturkšņa. Paziņojumi bija atklāti un tika publicēti, tādēļ bija sagaidāms, ka pēc katra šāda paziņojuma konkurenti pielāgojoties nāks klajā ar līdzīgiem paziņojumiem. Tā rezultātā pakāpeniski turpināja augt celulozes cena Eiropas Savienībā, neskatoties pat uz to, ka atsevišķā laika posmā pieauga saražotais apjoms un ražošanas cenas bija atšķirīgas. Cenas neietekmēja pat apstākļi, ka Skandināvijā ražotai celulozei būtu jābūt lētākai nekā ASV vai Kanādā ražotajai.

Tiesa iesākumā vērtēja LESD 101. panta jurisdikciju ārpus Eiropas Savienības. Tai bija jāatbild, vai Komisija, pantu tomēr piemērojot, nav nonākusi pretrunā ar starptautiskajām publiskajām tiesībām, darbojoties ārpus savas kompetences un LESD 101. pantu piemērojusi, balstoties vien uz ekonomiskajām sekām.

Tā atzina, ka panta gramatiskā uzbūve neliedz to piemērot ārpus ES reģistrētiem uzņēmumiem vai gadījumos, ja iespējami nelikumīgā darbība tikusi iniciēta ārpus Eiropas Savienības. Jāpiebilst, ka *expressis verbis* pants to arī neparedz. Tiesa pievienojās Komisijas viedoklim, ka pants ir piemērojams, bet atšķirībā no Komisijas, kas balstījās uz iedarbības doktrīnu (*effects doctrine*), savu viedokli argumentēja, piemērojot realizēšanas doktrīnu (*implementation doctrine*), kas balstās uz teritorialitātes principu.⁶²

Konkurences tiesībās šis jautājums ir aktuāls, arvien straujāk pazūdot ekonomiskajām starpvalstu robežām, attīstoties internetam, infrastruktūrai, sadarbībai. Globalizācija liek pārvērtēt ASV Augstākās tiesas tiesneša Olivera Vendela Holmsa (*Oliver Wendell Holmes Jr.*) 1909. gada atziņu: “Visi likumi *prima facie* ir teritoriāli.”⁶³ Konkurences tiesībās nav vienas starptautiskas organizācijas kā, piemēram, Pasaules Tirdzniecības Organizācija, kas starptautiskā līmenī uzrauga nozari, kā arī nepastāv starptautisks līgums, kas būtu veltīts

⁶² Kojima T. International Conflicts over the Extraterritorial Application of Competition Law in a Borderless Economy. Pieejams: <http://programs.wcfia.harvard.edu/fellows/files/kojima.pdf> [aplūkots: 2015.gada 15.aprīlī]

⁶³ U.S. Supreme Court decision, *American Banana Co. v. United Fruit Co.*, April 26, 1909. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/213/347/case.html> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

starptautiskās tirdzniecības konkurences kropļošanas novēršanai. Tādejādi konkurences tiesību pārkāpumus pamatā regulē nacionālās tiesību normas. Iekšējais tirgus (ar to saprotot gan nacionālo tirgu, gan Eiropas Savienības iekšējo tirgu) ir jāaizsargā pret konkurences kropļošanu arī gadījumos, kad *prima facie* pārkāpums nav jurisdikcijai pakļaujams, arī izpildoties nosacījumam “var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm”. Normā iekļautas nosacījums nedrīkst automātiski izvērst plašāku jurisdikciju, kas pārkāptu starptautisko publisko tiesību principus. Tādēļ jautājums ir jārisina tajā sektorā, kur pārklājas ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm un jurisdikcijas piemērošanas principi. *Woodpulp* lietā jau minētie divi piegājieni jurisdikcijas piemērošanai – iedarbības doktrīna un teritoriālais princips.

Lai atbildētu uz jautājumu, cik tālu sniedzas LESD 101. panta jurisdikcija, lai tā aptvertu saskaņotu darbību, kas notikusi ārpus dalībvalstu robežām, jāaplūko trīs pārbaudes mehānismi.⁶⁴

a) Ekonomiskās vienības (*economic entity*) doktrīna

Ekonomiskās vienības doktrīnas pamatā ir nacionalitātes princips. Šī doktrīna apvieno vairākas atsevišķas juridiskas personas, ņemot vērā to savstarpējās attiecības. Piemēram, mātes un meitas uzņēmumus. Nepieciešamība tās aplūkot kā vienu organizāciju pamatojama ar šāda veida juridisku personu kopīgām interesēm un vadību. Šāda veida dažādu juridisko personu attiecību modelis vertikālās vienošanās aspektā tiek aizsargāts ar Ministru Kabineta noteikumiem⁶⁵, kas atsevišķas vienošanās to starpā izņem no KL 11. panta tvēruma. Attiecīgi tiesībām pretnostatīti pienākumi – pietiek ar meitas uzņēmuma darbībām, lai to nelikumības gadījumā atbildētu visa ekonomiskā organizācija. Un, kā EST atzina jau iepriekš apskatītajā *Dyestuffs* lietā, vērtējot mātes uzņēmuma ietekmi uz meitas uzņēmumu, kontrolējošā uzņēmuma atbildība iestājas arī gadījumā, ja tas atrodas ārpus ES, kamēr tam piederošais uzņēmums reģistrēts kādā no dalībvalstīm. Tādejādi caur meitas uzņēmuma nacionalitāti iestājas ārpus Eiropas Savienības reģistrētā uzņēmuma atbildība par konkurences tiesību pārkāpumu, kas pakļaujams LESD 101. pantam. Protams, atsevišķi vērtējot gadījumus, kad meitas uzņēmums pieder vairākām juridiskām personām – kāda ir to atsevišķā ietekme uz meitas uzņēmuma darbību iespējamajā pārkāpumā, kā arī tā darbībā kopumā.

⁶⁴ Geradin D., Reysen M., Henry M. Extraterritoriality, Comity and Cooperation in EC Competition Law, 2008 pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1175003 [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]; Kiriazis G. Jurisdiction and cooperation issues in the investigation of international cartels, speech, 2001. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_010_en.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁶⁵ Ministru kabineta 29.09.2008. noteikumi Nr.797 „Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam”. Latvijas Vēstnesis, 2008.gada 2.oktobris, Nr.153.

Šī pieeja nav sveša arī Konkurences padomei, konstatējot atbildību par KL 11. panta pārkāpumu. Piemēram, *Kia*⁶⁶ lietā Konkurences padome, atsaucoties uz EST praksi, soda mātes uzņēmumu, kas reģistrēts Igaunijā, solidāri ar Latvijā reģistrētajiem izplatītājiem, balstoties uz faktu, ka meitas uzņēmumi atrodas 100% Igaunijā reģistrētajam uzņēmumam.

Arī Administratīvā apgabaltiesa spriedumā Nr. A43015111⁶⁷, kas atstāts negrozīts ar Augstākās tiesas spriedumu, atzīst, ka KL 1. panta pirmās daļas 9. punkta izpratnē mātes sabiedrība un meitas sabiedrība var tikt atzītas par vienu ekonomisko vienību konkurences tiesību pārkāpuma gadījumā, tām piemērojot solidāru sodu. Un gadījumos, ja mātes sabiedrībai pieder 100% meitas uzņēmuma akciju, nav pat jāvērtē tā iesaiste konkrētās darbības iniciēšanā vai informētībā par to, jo mātes sabiedrība ir atbildīga par tai piederošā uzņēmuma darbībām.

b) Realizēšanas (*implementation*) doktrīna

Realizēšanas doktrīnu *Woodpulp* lietā pirmo reizi izmantoja EST, jurisdikcijas piemērošanu balstot uz dalībvalstīs notikušo pārdošanu kā darbību. EST atzina, ka LESD 101. panta pārkāpums sastāv no divām daļām – saskaņotas darbības rašanās (*formation*) un realizēšanas. Materiālās tiesību normas pārkāpumu nepiesaista ekskluzīvi tikai pārkāpuma izcelsmes vietai, tādēļ pats pārdošanas akts ir pilnīgi pietiekams, lai tās piemērotu. Citādi pārkāpējam, ja saskaņotas darbības rašanās vieta būtu vienīgais atskaites punkts teritoriālās jurisdikcijas piemērošanā, būtu viegli izvairīties no soda par LESD pārkāpumu. *Woodpulp* lietā tiesa arī norāda, ka, pielietojot šo doktrīnu uz teritoriālā principa bāzes, nav svarīgi, vai saskaņotas darbības veicējam darbība Eiropas Savienībā tiek realizēta tieši vai caur jebkāda veida Eiropas Savienībā reģistrētas pārstāvniecības. Šāda pieeja ir kritizēta par to, ka tādā gadījumā pantam tiktu pakļautas divas trešdaļas uz ES veikto sūtījumu un ka šādā veidā doktrīnas piemērošana iziet ārpus Komisijas kompetences.⁶⁸

c) Iedarbības (*effects*) doktrīna

⁶⁶ Konkurences Padomes 2014.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.E02-40. Pieejams:

kp.gov.lv/files/pdf/ATZ1KUevc7.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁶⁷ Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.A43015111, 8.punkts. Pieejams:

http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2011_e02-70x.pdf [aplūkots: 2015.gada 4.maijā]

⁶⁸ Kiriazis G. Jurisdiction and cooperation issues in the investigation of international cartels, speech, 2001, p.3.

Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_010_en.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

Šo pieeju attīstījusi un akceptējusi Komisija⁶⁹, kā arī Vispārējā tiesa, bet EST pieturas pie iepriekšējām divām doktrīnām. Tās vērtēšanas objekts ir saskaņotas darbības ietekme uz dalībvalstu ekonomiku. Šo doktrīnu 1999. gadā izmantoja Vispārējā tiesa (pirmā Komisijas lēmuma pārsūdzības instance) *Gencor*⁷⁰ lietā, kuras būtība bija apvienošanās kontrole, nevis aizliegtas vienošanās. Bet atzīstams, ka jurisdikcijas jautājumā doktrīnas piemērošana 101. panta kontekstā ir identiska.⁷¹

Gencor lietā, lai attaisnotu Padomes regulas piemērošanu uzņēmumam, kas reģistrēts Dienvidāfrikas Republikā, Vispārējā tiesa noteica ekonomiskās ietekmes pārbaudes mehānismu, kas sastāv no trīs kritērijiem: nekavējošs, ievērojams un paredzams efekts (*immediate, substantial and foreseeable effect*).⁷² Tiem jāizpildās, lai jurisdikcijas piemērošana atbilstu ne tikai LESD 101. pantā noteiktajai ietekmei uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, bet arī starptautisko publisko tiesību principiem.

EST no šīs doktrīnas ir norobežojusies to arīdzan nenoliedzot. Bet jāatzīst, ka visu trīs kritēriju kumulatīva piemērošana ir sarežģīta un, piemērojot LESD, balstoties uz to pierādīšanu, institūcijai ir jārēķinās, ka šī jurisdikcijas pamats būs galvenais pārsūdzības elements, uz ko koncentrēsies pieteicējs.

Jāatzīst, ka šo trīs doktrīnu tvērumi atšķiras un tie veidojušies, lai aptvertu pēc iespējas plašāku piemērošanas loku konkurences tiesību pārkāpumiem. Bet institūcijas, šīs doktrīnas piemērojot, apzinās, ka nedrīkst nonākt pretrunā ar starptautisko publisko tiesību principiem un tādejādi apdraudēt valstu suverenitātes principu. Institūcijām, sargājot tirgu no konkurences kropļošanas, īpaši šobrīd, kad globalizācijas un attīstības laikmetā arvien biežāk jāsastopas ar starptautiskiem karteliem un apjomīgām starptautiskām uzņēmumu apvienošanām, tas jādara pārliecinoši un gudri, lai konkurences sargsuņa lēmumi nekļūtu par politisku nesaskaņu iemeslu.

⁶⁹ Piemēram, Eiropas Savienības Tiesas 1972.gada 14.jūlija spriedums lietā Nr.C 48/69. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61969CJ0048&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁷⁰ Eiropas Savienības Tiesas 1999.gada 25.marta spriedums lietā Nr.T-102/96, 90-92.paragrāfs. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44521&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=33217> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁷¹ Kiriazis G. Jurisdiction and cooperation issues in the investigation of international cartels, speech, 2001, p.4. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_010_en.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁷² Eiropas Savienības Tiesas 1999.gada 25.marta spriedums lietā Nr.T-102/96, 90-92.paragrāfs. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44521&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=33217> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

4.4.2. Saskaņotas darbības prezumpcija

Woodpulp sprieduma nozīmīguma otrais aspekts ir saskaņotas darbības pierādīšanas sarežģītība oligopoliska tirgus apstākļos. Tiesa noraidīja Komisijas lēmumu daļā, kurā tā saskaņotas darbības esamību pamatoja vienīgi ar cenu celšanu kā faktu. Proti, Komisija to prezumēja, pastāvot paralēlai uzvedībai, paziņojot par cenu celšanu klientiem. Paralēlā uzvedība uzskatāma par saskaņotu darbību vienīgi tad, ja nepastāv alternatīvs skaidrojums šādām darbībām. Tiesa atzina, ka Komisijas lēmums, nepastāvot pierādījumiem (*hard evidence*), ka notikusi sensitīvas informācijas apmaiņa komkurentu starpā, nepierāda saskaņotu darbību. Tādejādi Komisija ir prezumējusi saskaņotu darbību bez tiešiem/netiešiem pierādījumiem tirgus apstākļos, kas paši par sevi var izskaidrot paralēlu uzvedību.

Šis tiesas spriedums turpmāk lika Komisijai pamatīgāk pierādīt iespējamo saskaņoto darbību, un attiecīgi tā vairs nav savu lēmumu balstījusi vienīgi uz uzvedību tirgū, nepastāvot pierādījumiem, kas izslēdz alternatīva izskaidrojuma pastāvēšanu.⁷³

⁷³ Marco Colino S. Competition Law of the EU and UK, Oxford University Press: 2011, p.2. Pieejams: http://fdslive.oup.com/www.oup.com/orc/resources/law/competition/marcocolino7e/resources/maps_cases/marcocolino7e_keycase_9_1.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

5. SASKAŅOTAS DARBĪBAS PIERĀDĪŠANA

Jēdziens “saskaņota darbība” Konkurences likumā kā atsevišķs aizliegtas vienošanās veids tika nodalīts 1997. gadā pieņemtajā likumā.⁷⁴ Šī likums pieņemšana bija nozīmīgs solis, lai Latvijas konkurences tiesību regulējumu pietuvinātu ES regulējumam un reaģētu uz tautsaimniecības nozares attīstību.

Šobrīd normatīvo bāzi, uz kuras pamata tiek sodīti tirgus dalībnieki par saskaņotām darbībām, veido gan Latvijas normas, gan ES normas. To uzskaitījums pieejams Konkurences padomes mājaslapā.⁷⁵

Šajā nodaļā tiks aplūkota nacionālā izpratne par saskaņotu darbību kā konkurences tiesību pārkāpumu: kompetentās institūcijas, pierādīšanas pienākuma sadale un nozīmīgākie Padomes lēmumi, kā arī tiesu spriedumi.

5.1. Institūcijas

Latvijas svarīgākā nacionālās konkurences sarga loma pieder Konkurences padomei, kas darbojas kā galvenais KL piemērotājs. Tās kompetencē ir izskatīt nacionāla mēroga lietas, gan arī tās, kas skar ne vairāk kā trīs ES dalībvalstis. Ja to ir vairāk kā trīs, tad tā ir vienīgi Komisijas ekskluzīvā kompetence. Konkurences padome ir kompetenta izskatīt lietas, piemērojot vienīgi LESD normas, bet šāda precedenta vēl nav bijis. Tas skaidrojams arī ar nacionālo institūciju ierobežotajiem resursiem.

Regula Nr.1/2003⁷⁶ noteic nacionālo institūciju pienākumu (*it is necessary to oblige*) tieši piemērot LESD normas konkurences pārkāpumu lietās, kad var tikt ietekmēta tirdzniecība starp dalībvalstīm. Šajos gadījumos nav šaubu, ka gan tiesas, gan Konkurences padome savos lēmumos ir neatraujami saistītas ar saskaņotas darbības izpratni ES līmenī.

⁷⁴ Konkurences likums, LR likums. Ziņotājs, 1997.gada 21.augusts, Nr.16.

⁷⁵ www.kp.gov.lv

⁷⁶ Eiropas Padomes 2002.gada 16.decembra regula Nr.1/2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0001&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 3.aprīlī]

5.2. Pierādīšanas pienākums

Pierādīšanas nastas dalījums Latvijas tiesībās aizgūts no ES tiesību regulējuma.⁷⁷ Saskaņotas darbības pierādīšana dalāma divos posmos: konkurences ierobežošanas fakts un apstākļu, kas to pieļauj, neesamība. Regulas Nr.1/2003 2. pants noteic iestādes pienākumu izpildīt pirmo posmu – pierādīt LESD 101. panta pirmās daļas vai KL 11. panta pirmās daļas pārkāpumu, proti, konkurences ierobežojumu pēc mērķa vai sekām. Iestādes pienākums nav analizēt iespējamās attaisnojošos apstākļus, kas norādīti LESD 101. panta trešajā daļā vai KL 11. panta otrajā daļā. Šo apstākļu esamību pienākums ir pierādīt tirgus dalībniekam.

Tādēļ, lai sodītu tirgus dalībnieku par saskaņotu darbību, ir jāpierāda konkurences ierobežošana. Gadījumos, ja tiek piemērotas tikai LESD normas – arī ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.

5.3. Saskaņotas darbības pierādījumi

Ir aktuāls jautājums par to, kurā brīdī, lai pierādītu aizliegtu vienošanos, kas panākta ar saskaņotām darbībām, ir sasniegta pierādījumu kritiskā masa, uz kuras fona nepastāv šaubu, ka iespējamais pārkāpums varētu būt leģitīmi izskaidrojams.

Neformālās darbības, kurām arī gadījumā, ja to mērķis būtu tiesisks, nebūtu nekādu juridisku sekas, parasti aiz sevis neatstāj acīmredzamus pierādījumus. Un, kā jau atzinusi EST *Woodpulp* lietā, paralēlu darbību bez praktiskiem pierādījumiem nedrīkst prezumēt par saskaņotu darbību.

Arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments spriedumā⁷⁸, atsaucoties uz ES judikatūru⁷⁹, atzīst, ka “pamatā lielākajā daļā gadījumu pret konkurenci vērstu darbību vai nolīgumu pastāvēšana ir pārbaudāma no netiešiem pierādījumiem, kuri, skatīti kopā un nepastāvot citam loģiskam izskaidrojumam, var veidot pierādījumu par konkurences normu pārkāpumu.” Attiecīgajā lietā pierādījumi, uz kuriem Konkurences padome balstīja savu lēmumu par to, ka tirgus dalībnieku vidū notiksi cenu saskaņošana publiskajam iepirkumam,

⁷⁷ Gailis M. Mērķis vai sekas: konkurenci ierobežojošu vienošanos aizlieguma piemērošanas analīze. Jurista Vārds, 2012.gada 20.marts, Nr.12(711).

⁷⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.maija spriedums lietā Nr.SKA – 158/2010. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_158_.doc [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁷⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2004.gada 7.janvāra spriedums lietā Nr.C-204/00. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48825&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=448111> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

norādīja uz Komerclikuma⁸⁰ 11. pantā noteiktās informācijas apmaiņu starp vienā iepirkumā konkurējošiem uzņēmumiem.

Tās bija pārāk uzkrītošas cenu sakritības (ieskaitot tāmju gala cenas, kas abas bija identiskas, kas, loģiski spriežot, ir iespējams vienīgi tad, ja kāds ir pieļāvis kļūdu, izmantojot vienu paraugu, jo izdevīgi nav nevienam), matemātisku darbību identiskas kļūdas, kā arī viena uzņēmuma datorā atrasto dokumentu ar otra uzņēmuma finansiālā piedāvājuma vairākām pozīcijām.

Šis ir klasisks piemērs, kad aizliegta vienošanās noslēgta ar saskaņotu darbību, uz kuru norāda netiešas norādes, kuras vienu otras kontekstā racionāli izskaidrot nevar.

Analizējot Konkurences padomes lēmumus, ir skaidrs, ka saskaņotas darbības pamatā ir informācijas apmaiņa. Arī EST atzinusi, ka saskaņotas darbības jēdziens ietver sevī divpusēju kontaktu eksistenci. Šis apstāklis izpildās tad, kad viens konkurents atklāj tā nākotnes nodomus vai rīcību citam, kad pēdējais to lūdz vai vismaz akceptē šādu informācijas apmaiņu.⁸¹

Lai saprastu, kas ir domāts ar “informācijas apmaiņu”, kā saskaņotas darbības pamatu, šis jēdziens jāsadala vairākos posmos un tie jāapskata atsevišķi.

1) “Informācija.”

Sākumā ir jāsaprot, ko saskaņotas darbības kontekstā apzīmē šī informācija.

KL mērķis ir noteikts 2. pantā – brīva, godīga konkurence. Tāda konkurence ir sacensību konkurence, kurai ir gaužām vienkāršs mērķis – piedāvāt pircējam labāko cenu. Tas tiek panākts, efektīvi attīstot savu uzņēmumu un darbojoties tādejādi, lai pēc iespējas lētāk piedāvātu produktu, jo ir skaidrs, ka konkurents dara to pašu. Tā ir sacensība. Tā ir neatkarīgi noteikta rīcība tirgū, jo tieši pārējo tirgus dalībnieku neatkarīgā rīcība ir tā, kas uztur konkurenci. Neziņa par cita dalībnieka turpmākajām darbībām, veidojot tirgus politiku, nedrīkst tikt mazināta, jo tādejādi informētais tirgus dalībnieks nonāk pārākā stāvoklī pār patērētāju.

KL 11. panta pirmā daļa nosaka atsevišķus informācijas veidus, kas *expressis verbis* noteikti kā neizpaužami. Piemēram, informācija, kas attiecas uz cenām un realizācijas nosacījumiem, informācija par piedalīšanos vai nepiedalīšanos iepirkumā. Pirmās daļas uzskaitījums nav izsmeļošs. Tādejādi ir jāmeklē šīs informācijas vienojošais elements, apskatot tās un komercnoslēpuma savstarpējās attiecības.

⁸⁰ Komerclikums, LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, Nr.158/160.

⁸¹ Eiropas Savienības Tiesas 1975.gada 16.decembra spriedums apvienotajās lietās Nr. C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111,113, un 114/73, 180.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

KL 18. pants nosaka negodīgas konkurences aizliegumu. Tas cita starpā aizliedz cita tirgus dalībnieka komercnoslēpumu saturošas informācijas iegūšanu, izmantošanu vai izplatīšanu bez tā piekrišanas. Arī negodīgas konkurences rezultātam mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana. Komercnoslēpuma pazīmes ir noteiktas Komerclikuma 19. pantā.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumā Nr. 168/2010,⁸² ar kuru atstāts negrozīts apgabaltiesas spriedums par negodīgu konkurenci – komercnoslēpuma neatļautu iegūšanu - atrodama arī atziņa, ka komercnoslēpuma neatļauta iegūšana jau pati par sevi ir pretēja godīgai saimnieciskai darbībai, kas tieši deformē godīgu saimniecisku sacensību. Proti, komercnoslēpuma atrašanās pie konkurenta, automātiski uzskatāma par konkurences ierobežošanu pēc mērķa. Jāatceras, ka komercnoslēpums, saskaņā ar Komerclikuma 19. panta pirmās daļas 5. punktu, ir tā informācija, kuras saglabāšanai komersants veicis atbilstošus pasākumus. Bet, kā tiesa attiecīgajā spriedumā atzīst, “nedz līgumos, nedz citādi noteikti komercnoslēpuma saglabāšanas pasākumi nevar absolūti novērst prettiesisku rīcību.” Un, ja runa ir par prettiesisku darbinieka rīcību komercnoslēpuma saglabāšanā, kā rezultātā tas ir nonācis pie konkurenta, lai gan uzņēmuma vadība ir darījusi visu, kas saprātīgi nepieciešams, lai to saglabātu, tā atzīstama par negodīgu konkurenci, ja šo informāciju konkurents ir “ieguvis, izmantojis vai izplatījis.” Savukārt starp darbinieku un darba devēju rodas saistība uz delikta pamatu.

Zelta likums, kuru ieteicams ievērot tirgus dalībniekiem, ir nedalīties ar konkurentiem informācijā, kuru tirgus dalībnieks normāli uzskatītu par savu komercnoslēpumu un negribētu, lai konkurents to uzzina.⁸³ Bet komercnoslēpuma statusa noteikšana ir tirgus dalībnieka tiesības, ne pienākums. Un kā noteikt, ko dalībnieks “normāli” uzskatītu par komercnoslēpumu? Tas nozīmētu institūcijas Komerclikuma 19. panta pirmās daļas pirmo četru punktu attiecināšanu uz informāciju, lai atzītu, ka tā ir uzskatāma par komercnoslēpumu. Šāda situācija nav pieņemama, jo komercnoslēpuma visas piecas pazīmes ir kumulatīvas un to noteikt ir vienīgi komersanta prerogatīva. Tādēļ ne Konkurences padome, ne tiesa, nevarētu informācijai piešķirt komercnoslēpuma statusu

No augstāk minētā jāsecina, ka jēdziens “informācija” nav tas pats, kas komercnoslēpums Komerclikuma izpratnē, jo apzināti atklāts komercnoslēpums savu statusu zaudē, bet neatļauti iegūts komercnoslēpums ir negodīga konkurence, nevis saskaņota darbība.

⁸² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.maija Spriedums lietā Nr.SKA-168/2010. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_168_.doc [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]

⁸³ Silava-Tomsone D. Karteļi: ko par tiem zina un kas būtu jāzina tirgus dalībniekam. Pieejams: http://rln.lv/en/publications/Saldo%20Nr.14_09_2006_DST.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

Tādēļ tirgus dalībniekam ir jāapzinās, ka apmaiņai ar konkurentiem aizliegtā informācija nav ierobežota tikai ar komercnoslēpumu. Informācijai, kas mazina neziņu par konkurenta turpmāko tirgus politiku, ir sensitīva daba, līdzīga komercnoslēpumam, bet tās tvērums ir plašāks. Jāsecina, ka saskaņotas darbības pamatā apmainīto informāciju neirobežo informācijas statuss, bet gan pazīme – satur ziņas par turpmāko darbību tirgū.

2) “Apmaiņa.”

Informācijas apmaiņa var notikt vairākos veidos: gan tiešā komunikācijā starp konkurentiem, gan caur trešo personu, kā arī caur asociācijām vai publiskiem paziņojumiem. Jau saskaņotas darbības jēdziens gramatiski norāda, ka darbība nav vienpusēja. Tā nav neatļauta informācijas iegūšana. Tā arī loģiski nedrīkst būt situācija, kad viens tirgus dalībnieks, neviena nemudināts, individuāli pieņem lēmumu publiski šo informāciju izpaust. Bet neizpaušanu pierādīt ir vieglāk nekā izpaustā neakceptēšanu. Otro iespējams noteikt tikai pēc tālākās komersanta uzvedības. Tādēļ saskaņotas darbības pamatā arī atzīta šīs informācijas “lūgšana vai vismaz akceptēšana.”

Atzīstams, ka vienpusēja publiska informācijas paziņošana automātiski nav uzskatāma par saskaņotu darbību, jo pati par sevi var būt patērētājam izdevīga, konkurenci pat palielinot.⁸⁴ Tādēļ šāds paziņojums neļauj prezumēt saskaņotu darbību, bet neizslēdz tādas esamību. Lai noskaidrotu, vai notikusi aizliegtā vienošanās, būs nepieciešams pierādīt paziņojuma ietekmi un konkurentu turpmākajām darbībām, kas var izpausties kā, piemēram, nepamatoti vēlāki tāda paša rakstura paziņojumi.⁸⁵

Citādāk ir gadījumos, ja šī informācija pie konkurenta ir nokļuvusi tieši (pastā, sapulcē, elektroniski u.c.). Tādas informācijas atrašanās konkurenta rīcībā, tam turpinot darbību tirgū, automātiski ir uzskatāma par “akceptētu” un piemērotu, ja netiek pierādīts pretējais.⁸⁶

Attiecīgi jāsecina, ka informācijas apmaiņas veids ir svarīgs, nosakot pierādīšanas pienākuma sadali. Tirgus dalībnieka atbildība sensitīvas informācijas aprītē ar konkurentiem

⁸⁴ Directorate For Financial and Enterprise Affairs Competition Committee. Unilateral Disclosure od Information with Anticompetitive Effects, February 6, 2012. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/international/multilateral/2012_feb_disclosure.pdf [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]

⁸⁵ Eiropas Padomes 2011.gada 4.novembra Paziņojums. Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem, 63.paragrāfs. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN) [aplūkots: 2015.gada 14.maijā]

⁸⁶ Eiropas Padomes 2011.gada 4.novembra Paziņojums. Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem, 62.paragrāfs. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN) [aplūkots: 2015.gada 14.maijā]

nav ierobežota vienīgi ar tās saglabāšanas pienākumu, bet arī atbildību, iegūstot tādu no konkurentiem.

6. ATBILDĪBA PAR PIESAISTĪTO PERSONU DARBĪBĀM

Ir skaidrs, ka atbildība par saskaņotu darbību kā aizliegtu vienošanos, ir piemērojama visām personām, kas atzīstamas par ekonomiskās savienības dalībniekiem. Tas izriet gan no EST, gan Komisijas, gan Augstākās tiesas prakses. Proti, tirgus dalībnieks atbild par sevis kontrolētajām personām.

Līdzās šim jautājumam ir svarīgi rast atbildi, cik tālu piemērojama tirgus dalībnieka atbildība par viņa piesaistītajām personām, ar kuru palīdzību tas realizē savu saimniecisko darbību.

Jautājuma īpašā aktualitāte izriet no apstākļa, ka ar prejudiciālu jautājumu pie EST 2014. gada novembrī vērsies Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments.⁸⁷ Pēc tam, kad kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, ar kuru atstāts negrozīts Konkurences padomes lēmums Nr.E02-65⁸⁸ iesniedza pieteicējas, kurām adresēts administratīvais akts, rīcības sēdē tika pieņemts lēmums uzdot prejudiciālu jautājumu EST.

Konkurences padome sodīja trīs SIA, konstatējot saskaņotas darbības pieteicēju darbībās, kopīgi gatavojot pieteikumus Jūrmalas pilsētas pašvaldības izsludinātam publiskam konkursam par pārtikas produktu piegādi izglītības iestādēm. SIA “Pārtikas kompānija” vienojās ar SIA “Juridiskā sabiedrība “B&Š partneri”” par juridiskās palīdzības saņemšanu, sagatavojot piedāvājumu konkursam. Juridiskais birojs piesaistīja apakšuzņēmēju SIA “MMD lietas”, konkrēti darbinieku J.C., kuram tika nosūtīts SIA sagatavots projekts, kas, kā pierādīts, tapa neatkarīgi no pārējām divām SIA.

Paralēli J.C., neinformējot par to SIA “Pārtikas kompānija”, apņēmas sagatavot SIA “DIV un Ko” un SIA “Ausma grupa” piedāvājumus tam pašam konkursam.

Tos sagatavojot, J.C. nepārveidotā veidā kā paraugu izmantoja SIA “Pārtikas kompānija” sastādīto projektu. Tādēļ visos trīs piedāvājumos Konkurences padome konstatēja vienādu noformējumu, kā arī vienādas gramatikas un interpunkcijas kļūdas. Cenas pārējo divu SIA pieteikumos bija noteiktas tādejādi, lai ar aptuveni 5% zemāku cenu piedāvājumu nekā SIA “Pārtikas kompānija”, sadalītu piegādājamus produktus. Proti, SIA “DIV un Ko” – dārzeni un garšaugi, bet SIA “Ausma grupa” – pārējās pozīcijas.

⁸⁷ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 13.novembra rīcības sēdes lēmums Nr.C-542/14-1, 8.punkts, nav publicēts.

⁸⁸ Konkurences padomes 2010.gada 26.augusta lēmums lietā Nr.E02-65. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/JXMCIIY3loA.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

Administratīvā apgabaltiesa atcēla Konkurences padomes lēmumu daļā, kurā tā soda SIA “Pārtikas kompānija”, bet noraidīja pārējo divu SIA pieteikumus, kuras iesniedza attiecīgo kasācijas sūdzību.

Konkurences padome kasācijas sūdzību iesniedza apgabaltiesas sprieduma daļā, ar kuru tikai apmierināts SIA “Pārtikas kompānija” pieteikums, norādot, ka, nododot komerciāli svarīgu informāciju, tirgus dalībniekam jāapzinās riski un uzņēmuma vadības neinformētība par saskaņotu darbību nav iemesls, lai neiestātos atbildība par KL 11. panta pirmās daļas pārkāpumu.

Atbildība par piesaistīto personu rīcību nav jautājums, kas *per se* nebūtu jau apskatīts kā Konkurences padomes lēmumos, tā EST judikatūrā. Saskaņā ar EST judikatūru, LESD 101. panta piemērošanai nav jākonstatē uzņēmuma vadītāju darbība vai pat informētība, bet rīkoties pilnvarotās personas darbība.⁸⁹ Kas nozīmē, ka uzņēmums atbild par personas, kas darbojusies tā labā (sava darbinieka) rīcību, neatkarīgi no darbinieka pilnvarojuma vai lemttiesīgo amatpersonu informētības.

Savukārt Konkurences padome atzinusi, ka uzņēmums atbild ne tikai par darbinieku rīcību kā savējo, bet arī nevar norobežoties no atbildības gadījumos, ja konkurences tiesības pārkāptas piesaistītas personas rīcības rezultātā.⁹⁰ To Konkurences padome secināja lietā, kur SIA “Abama holding” uzdeva cita uzņēmuma – SIA “Broveks” - pārstāvim senas pazīšanās vārdā sagatavot piedāvājumu būvniecības iepirkumā. SIA “Broveks” pārstāvis, par to neinformējot SIA “Abama holding”, sagatavoja piedāvājumu arī sava uzņēmuma vārdā, vēlāk gan skaidrojot, ka tas ir bijis tikai formāli, jo, pirmkārt, SIA “Broveks” piedāvājuma sagatavošanas brīdī bija izslēgts no reģistrēto būvkomersantu saraksta un otrkārt, gadījumā, ja uzvarēs otrs uzņēmums, viņš tāpat piedalītos celtniecībā kā darbinieks, jo jau agrāk strādājis SIA “Abama holding”. Un ka tieši senas draudzības vārdā piekrita bez atlīdzības piedāvājuma projektu sastādīt.

Lēmumā Konkurences padome norāda uz komerciāli svarīgas informācijas sargāšanas pienākumu, ne tikai tiesību. Tādēļ, daloties ar to, uzņēmums atbildēs par trešās personas rīcību ar to. Un tam nav obligāti jābūt uzņēmuma darbiniekam.⁹¹ Šajā gadījumā uzņēmuma un trešās personas saistība ir vienošanās par iepirkuma projekta sastādīšanu. Konkurences padomes definētais pārkāpums bija nepatstāvīgi gatavots pieteikums konkursā - SIA “Abama holding”

⁸⁹ Eiropas Savienības Tiesas 1983.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.100-103/80, 97.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61980CJ0100&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁹⁰ Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/VuEwOn1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

⁹¹ Turpat, 64.punkts.

sensitīvo informāciju nodeva konkurenta rokās, nevis, piemēram, juridiska biroja sniegtas juridiskas palīdzības nolūkā. Jo paskaidrojumi par apstākli, vai tā zināja/varēja zināt, ka SIA “Broveks” pārstāvis veic uzņēmējdarbību celtniecības jomā, bija pretrunīgi. Tātad SIA “Abama holding” darbojusies pretēji KL mērķim un Iepirkuma likuma⁹² 2. pantam un nav ievērojusi piegādātāju brīvas konkurences principu.

Bet šis nav klasisks piemērs, kur divi tirgus dalībnieki vienojas, sagatavojot kopīgus piedāvājumus, tādejādi kropļojot konkurenci. Jo SIA “Abama holding” atbildība bija pastarpināta, neskatoties uz to, ka trešā persona rīkojās nevis vēl cita tirgus dalībnieka, bet savās kā tirgus dalībnieka interesēs.

Tāpat jāmin līdzīga lieta⁹³, kurā Konkurences padome sodīja uzņēmumus par saskaņotām darbībām, piedaloties iepirkumā. Šajā gadījumā viena tirgus dalībnieka valdes locekļa datorā tika atrasts elektroniskais pasts, ko tam tika sūtījis apakšuzņēmums, kam tika uzdots sagatavot pieteikumu iepirkumam. Tas saturēja konkurenta piedāvājumu, jo apakšuzņēmējs darbojās arī konkurenta interesēs. Un šī sensitīvās informācijas noplūde, pat tad, ja prezumējam, ka nav izmantota, ir pietiekama, lai atzītu, ka piesaistītais apakšuzņēmējs, nopludinot attiecīgo piedāvājumu, ir pārkāpis kā KL, tā Iepirkumu likumu. Un par tā darbībām atbildēs tie tirgus dalībnieki, kas šo apakšuzņēmumu ir nolīguši.

Šajā lēmumā Konkurences padome norādīja uz Komerclikuma 11. panā noteiktās informācijas izpaušanu trešajām personām – ka nav svarīga subjektīvā attieksme, kādēļ šāda informācija tiek nodota, ja netiek ievēroti saprātīgi pasākumi, lai šo informāciju nosargātu.

Secinot jāatzīst, ka uzņēmuma atbildība iet tik tālu, cik runa ir par tā darbinieku vai ar sensitīvu informāciju rīkoties pilnvarotu personu rīcība.

Prejudiciālais jautājums uzdots, jo Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentam ir šaubas, vai judikatūra attiecināma arī uz apgabaltiesas lietā konstatētajiem apstākļiem. Tie no minētajām situācijām atšķiras ar to, ka konkurenci kropļojošo rīcību veicis ārpalpojuma sniedzējs, kas, par to neinformējot, paralēli darbojies arī citu iepirkumā iesaistīto tirgus dalībnieku labā. Un nav pierādīta nekāda komunikācija vai informācijas noplūde, kas skartu šajā gadījumā iesaistīto SIA “Pārtikas kompānija”. Vienīgais SIA “pārkāpums” ir nepareiza izvēle, izvēloties juridiskās palīdzības sniedzēju. Vai šāda veida atbildība ir attaisnojama, lai sasniegtu mērķi – godīgu konkurenci? Jo tādā gadījumā paredzētu atbildību par aizliegtu vienošanos arī gadījumos, kad tirgus dalībnieks ir izpildījis visus

⁹² Publisko iepirkumu likums, LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2006.gada 25.aprīlis, Nr.65.

⁹³ Konkurences padomes 2006.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr.E02-127. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/Az52M0ghj9.pdf> [aplūkots 2015.gada 10.maijā]

priekšnosacījumus, lai godīgi piedalītos iepirkumā. Un vienkārši būtu jāatceras, ka katrā no šīm situācijām jāierēķina iesaistītās personas iespējamā negodprātība.

Jautājums vēl nav atbildēts, un jāatzīst, ka tas noteikti būs nozīmīgs visiem konkurences sargiem Eiropā.

Autoresprāt, LESD 101. panta kontekstā uzņēmēja atbildība attiecīgajā situācijā būtu jāvērtē no nodarījuma subjektīvās puses. Apakšuzņēmēja darbības, kas rada konkurences pārkāpumu, ir saistītas ar komerciāli sensitīvas informācijas izpaušanu. Ar šo informāciju saprotot visu, kas uzņēmuma konkurentam mazina neskaidrību par uzņēmuma turpmāko darbību tirgū. Piesaistītais apakšuzņēmējs neatrodas uzņēmuma pakļautībā – tas nav ne darbinieks, ne ekonomiskās savienības dalībnieks. To attiecības regulē savstarpēja vienošanās par darba izpildi – līgums. Tātad – apakšuzņēmēju savās tālākajās darbībās šis līgums ierobežo konkrēta darba veikšanai. Gan tam nodotie uzņēmuma dati, gan pats fakts par piedalīšanos iepirkumā, ja tas nav publiski paziņots, ir informācija, kuras izpaušana, ja tiek lūgta vai vismaz akceptēta, ir konkurences tiesību pārkāpums.

Gadījumus, kad apakšuzņēmējs tādejādi rīkojas citu personu interesēs bez uzņēmuma ziņas, nedrīkstētu sodīt tāpat kā tos gadījumus, kad apakšuzņēmējs uzskatāms par starpnieku pārkāpumā.

Pieliekot vēl vienu posmu konkurences pārkāpuma atbildības ķēdē, kļūst saprātīgi sarežģīti piemērot attiecīgos pantus gadījumos, ja paša uzņēmuma darbībās nav saskatāms konkurences kropļojums, kuru ar savu rīcību pieļāvusi trešā persona.

Tādēļ, nepierādot uzņēmuma atbildīgo personu informētību vai pašu rīcību notikušajā pārkāpumā, uzņēmumu nedrīkstētu sodīt.

Viens no risinājumiem, lai izvairītos no šādas situācijas, būtu noteikums, ka sensitīvu informāciju, sagatavojot pieteikumus, nedrīkst nodot trešajām personām, kas nav tirgus dalībnieka darbinieki vai ekonomiskās savienības dalībnieki, kuru atbildība par rīcību izriet jau no paša fakta. Bet šādi nosacījumi nebūtu atzīstami par samērīgiem, ņemot vērā piedāvājumu sagatavošanas specifiku, uzņēmumu atšķirīgās ekonomiskās iespējas, saimnieciskās darbības noslogotības pakāpi u.c.

Vēl viens iespējamais risinājums, lai uzņēmums neciestu no ārpalpojuma sniedzēja nesankcionētām pretlikumīgām darbībām, ir zaudējumu atgūšana civiltiesiskā ceļā ar regresa prasību. Bet jāatceras, ka Konkurences padomes sods ir ne tikai materiālas sankcijas, bet arī aizliegums noteiktu laiku piedalīties iepirkumos, kā arī reputācijai nodarītais kaitējums un atrautā peļņa. Tādēļ ārpalpojuma sniedzēja iespējamā civiltiesiskā atbildība būtu labs iemesls neiesaistīties konkurences tiesību pārkāpumā kā trešajai personai.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza tēzes:

1. Saskaņotas darbības jēdziens Konkurences likumā netiek ierobežots ar vienošanās jēdziena civiltiesisko vai formālo izpratni, kaut arī tā uzbūve atšķiras no LESD 101. panta, kurš nolīgumus, lēmumus un saskaņotas darbības nenosauc kā vienošanās veidus.
2. Saskaņota darbība aptver tādas vienošanās veidus, kuriem arī gadījumā, ja vienošanās priekšmets būtu tiesisks, nebūtu juridisku seku – no tās neizrietētu ne tiesības, ne pienākumi.
3. Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, arī piemērojot vienīgi Konkurences likuma normas, EST judikatūra nacionālai iestādei ir pienākums.
4. Uzņēmums, darbiniekam rīkojoties tā vārdā un iesaistoties saskaņotā darbībā, atbild par darbinieka rīcību kā savu, neatkarīgi par atbildīgo amatpersonu informētību. Bet gadījumos, kad uzņēmuma dalība saskaņotā darbībā notikusi caur ārpalpojuma sniedzēju, ir nepieciešams pierādīt atbildīgo amatpersonu informētību par šādu rīcību.
5. Saskaņotas darbības pamatā ir informācijas apmaiņa. Jēdziens “informācija” šajā kontekstā nav sinonīms komercnoslēpumam. Tas aptver informāciju, kas satur ziņas par tālāko tirgus dalībnieka darbību tirgū, bet iestāde nav tiesīga šādu statusu informācijai piešķirt. Tādēļ informācijas ierobežošana ar komercnoslēpuma statusu liegtu iestādei piemērot sodu par aizliegtu vienošanos.
6. Informācijas apmaiņas veids ietekmē pierādīšanas pienākuma sadali, jo informācijas par tirgus dalībnieka turpmākām darbībām tirgū atrašanās pie konkurenta atšķiras no publiskā paziņojumā izskanējušas informācijas ar to, ka pēdējā gadījumā tā implementēšana konkurenta tālākajās darbībās nav prezumējama.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Autoru kolektīvs Ševes K., Bukas A., Gailīša K., Strazdiņa G. zinātniskajā redakcijā. Eiropas Savienības tiesības. I daļa. Institucionālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
2. D. Pāvila, J. Jerņeva. Eiropas Kopienu konkurences tiesības. Jurista vārds, 2007. 8.maijs, Nr.19. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/156746-beiropas-kopienu-konkurences-tiesibas/> [aplūkots: 2015. gada 10. maijā]
3. Eiropas Komisijas 1973.gada 2.janvāra lēmums lietā Nr.73/109/EEC, 174.pārgrāfs pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31973D0109&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]
4. Gailis M. Mērķis vai sekas: konkurenci ierobežojošu vienošanos aizlieguma piemērošanas analīze. Jurista Vārds, 2012.gada 20.marts, Nr.12(711). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/245450-merkis-vai-sekas-bkonkurenci-ierobezojosu-vienosanos-aizlieguma-piemerosanas-analize/> [aplūkots: 2015. gada 10. aprīlī]
5. Konkurences padomes 2004.gada 7.jūnija lēmums lietā Nr.E02-45. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/n585EemVmO.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
6. Konkurences padomes 2004.gada 20.decembra lēmums lietā Nr.E02-88. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/DNQOTiqUXP.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
7. Konkurences padomes 2006.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr.E02-127. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/Az52M0ghj9.pdf> [aplūkots 2015.gada 10.maijs].
8. Konkurences padomes 2009.gada 30.oktobra lēmums lietā Nr.E02-40, 51.punkts. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/etXXDpJoa4.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
9. Konkurences padomes 2011.gada 4. novembra lēmums lietā Nr.E02-70. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/KVjboDpbvv.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā].
10. Konkurences padomes 2012. gada 8. jūnija lēmums lietā Nr.E02-45. Pieejams: www.kp.gov.lv/files/pdf/hDdtMpqfN7.pdf [aplūkots: 2015.gada 10. maijā].
11. Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24, 39.punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlis]
12. Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24, 61.punkts. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10. aprīlī]

13. Konkurences padomes 2013.gada 24.maija lēmums lietā Nr.E02-24. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/VuEw0n1i4c.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.aprīlī]
14. Konkurences Padomes 2014.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.E02-40. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/ATZ1KUevc7.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
15. Likumprojekts “Grozījumi Administratīvā procesa likumā”. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0565_0 [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
16. Likumprojekts “Konkurences likums”. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0804_0 [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
17. Pirmās iemaksas apjoms bankām jānosaka individuāli. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/lv/aktualitates/384-pirmas-iemaksas-apjoms-bankam-janosaka-individuali> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
18. Silava-Tomsone D. Karteļi: ko par tiem zina un kas būtu jāzina tirgus dalībniekam. Pieejams: http://rln.lv/en/publications/Saldo%20Nr.14_09_2006_DST.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
19. A. Jones, B. Surfin. EU Competition Law. Text, Cases, Materials. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2011.
20. Atiyas I., Gurkaynak G. Presumption of Concerted Practice: A Legal and Economic Analysis. Pieejams: <http://myweb.sabanciuniv.edu/izak/files/2008/10/atiyas-gurkaynak-concerted-practice-may-2006.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
21. C. Harding, J. Joshua. Regulating Cartels in Europe, Oxford: Oxford University Press, 2010.
22. D Chiriță A. A Legal-Historical Review of the EU Competition Rules. British Institute of International and Comparative Law: 2014.
23. D. Duca. Concerted Practices – Scope and Burden of Proof. Pieejams: http://duca-ilm.ro/?p=149#_ftn4 [aplūkots: 2015.gada 10.maijs]
24. F. A. Mann. The Dyestuffs Case in the Court of Justice of the European Communities. The International and Comparative Law Quarterly Vol. 22, No1., 1973 January, p. 35-50.
25. Geradin D.,Reysen M., Henry M. Extraterritoriality, Comity and Cooperation in EC Competition Law. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1175003 [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
26. Julian M., Jordan J., Jordan M. Combinations, Concerted Practices and Cartels: Adopting the Concept of Conspiracy in European Community Competition Law Symposium on European Competition Law. Northwestern Journal of International Law

- & Business. Pieejams:
<http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol24/iss3/24/> [aplūkots:
 2015.gada 10.maijā]
27. Kiriazis G. Jurisdiction and cooperation issues in the investigation of international cartels, speech. Pieejams:
http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_010_en.pdf [aplūkots:
 2015.gada 10. maijā]
28. Korah V. Cases and Materials on EC Competition Law. Third Edition, Oxford: Hart Publishing, 2006.
29. Korah V. Competition Law of Britain and the Common Market. Netherlands: Kluwer Academic Publishers Group, 1982.
30. Marco Colino S. Competition Law of the EU and UK. Pieejams:
http://fdslive.oup.com/www.oup.com/orc/resources/law/competition/marcocolino7e/resources/maps_cases/marcocolino7e_keycase_9_1.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
31. Rasmussen M. Revolutionizing European Law: A History of the Van Gend en Loos judgment. International Journal of Constitutional Law, 2014, Nr.12(1). Pieejams:
<http://icon.oxfordjournals.org/content/12/1/136.full#sec-7> [aplūkots 2015.gada 10. maijā]
32. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Pieejams:
[http://www.ifaarchive.com/pdf/smith_-_an_inquiry_into_the_nature_and_causes_of_the_wealth_of_nations\[1\].pdf](http://www.ifaarchive.com/pdf/smith_-_an_inquiry_into_the_nature_and_causes_of_the_wealth_of_nations[1].pdf) [aplūkots:
 2015.gada 15.aprīlī]
33. Woude M. The Court of First Instance: The First Three Years. Fordham International Law Journal, 1992 Nr.16(2), p.413. Pieejams:
<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1342&context=ilj> [aplūkots:
 2015.gada 10.maijā]

Normatīvie akti:

34. 1. The Treaty of Rome. Pieejams:
http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf
 [aplūkots: 2015.gada 13.maijā].

35. Eiropas līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to Dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses. Pieejams: http://tmp.am.gov.lv/data/file/1/01_Eiropas_Ligums_txt.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
36. Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.oktobris, C 236/47.
37. Eiropas Padomes 2002.gada 16.decembra regula Nr.1/2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0001&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 3.aprīlī]
38. Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, Nr.158/160.
39. Konkurences likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 23.oktobris, Nr.151.
40. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, Nr.164.
41. Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.aprīlis, Nr.65.
42. Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam: Ministru kabineta 2008. gada 29. septembra noteikumi Nr. 797. Latvijas Vēstnesis, 2008.gada 2.oktobris, Nr.153.

Juridiskās prakses materiāli:

43. Eiropas Savienības tiesas 1963.gada 5.februāra spriedums lietā: C-26/62 Van Gen en Loos v. Nederlandse administratie der belastingen. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61962CJ0026&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
44. Eiropas Savienības tiesas 1972.gada 14.jūlija spriedums lietā: C 48/69 Ici v. Commission. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61969CJ0048&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
45. Eiropas Savienības tiesas 1975.gada 16.decembra spriedums apvienotajās lietās: C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111,113, un 114/73 Cooperative Vereniging „Suiker Unie” UA and others v Commission, para. 173. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlis]

46. Eiropas Savienības tiesas 1988.gada 27.septembra spriedums apvienotajās lietās: C-89/85 Ahlstrom v. Commission. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5ed612ae-790c-4091-bf05-0a6d7cbd9142.0002.06/DOC_1&format=PDF [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
47. Eiropas Savienības tiesas 1995.gada 24.oktobra spriedums lietā: C-266/93 Bundeskartellamt v. Volkswagen and Vag Leasing. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61993CJ0266&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
48. Eiropas Savienības tiesas 1999.gada 25.marta spriedums lietā: T-102/96 Gencor v. Commission, para. 90.-92. Pieejams:<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44521&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=33217> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
49. Eiropas Savienības tiesas 1999.gada 8.jūlija spriedums lietā: C-49/92P Commission v. Anic, para. 131. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0049&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
50. Eiropas Savienības tiesas 2004.gada 7.janvāra spriedums lietā: C-204/00 Aalborg Portland and Others v. Commission. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48825&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=448111> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
51. Eiropas Savienības Vispārējās tiesas spriedums lietā: T-41/96 Bayer AG v Commission, para. 62. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db390d147fbc8a4339b962bbec5ca9ac6f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbxb0?text=&docid=103820&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=995078> [aplūkots: 2015. gada 10.maijā]
52. Eiropas Savienības Vispārējās Tiesas 2002.gada 20.marta spriedums lietā: T-9/99 HFB and others v. Commission. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47208&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=28986> [aplūkots: 2015.gada 13. maijā]
53. Eiropas Savienības tiesas 1983.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.100-103/80. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61980CJ0100&from=EN> [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]

54. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-344/2008 pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2004_e02-88.pdf [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
55. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 1.jūnija spriedums lietā SKA – 149. Pieejams: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/n585EemVmO.pdf> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
56. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 29.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-234/2009. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/06_2009/29_06_2009/AL_AT_290609_SKA-234_2009.pdf [aplūkots: 2015. gada 10. maijā]
57. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.maija spriedums lietā Nr.SKA – 158/2010. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_158_.doc [aplūkots: 2015.gada 10.maijā]
58. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 13.novembra rīcības sēdes lēmums Nr.C 542/14-1, nav publicēts.
59. U.S. Supreme Court decision: 213 US 347 American Banana Co. v. United Fruit Co. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/213/347/case.html> [aplūkots: 2015.gada 10. maijā]
60. Latvijas Republikas Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr.A43000209. Pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2008_e02-60.pdf [aplūkots: 2015. gada 10. maijā]
61. Latvijas Republikas Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.A43015111. Pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/2011_e02-70x.pdf [aplūkots: 2015.gada 4.maijā]
62. Latvijas Republikas Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 5.aprīļa spriedums lietā Nr.A43014911, 9.punkts. Pieejams: http://www.kp.gov.lv/files/pdf/e02-66_kaims_2011.pdf [aplūkots: 2015. gada 10. maijā]

Citi materiāli:

63. Petit N. Agreements, Decisions of Associations of Undertakings and Concerted Practices. Presentation, University of Liege. Pieejams:

https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.droit.ulg.ac.be%2Ffiej%2Ffileadmin%2FIEJE%2FPdf%2FNPEtit_Agrements.pdf&ei=UwRZVbXMHMMyZsAGs4IHwDg&usg=AFQjCNF061CbDo3_IseiX2yoAN66aqbnxg&sig2=GsxgifKRQ0aWQ3DaYUMwQ [aplūkots: 2015.gada 13.maijā]